

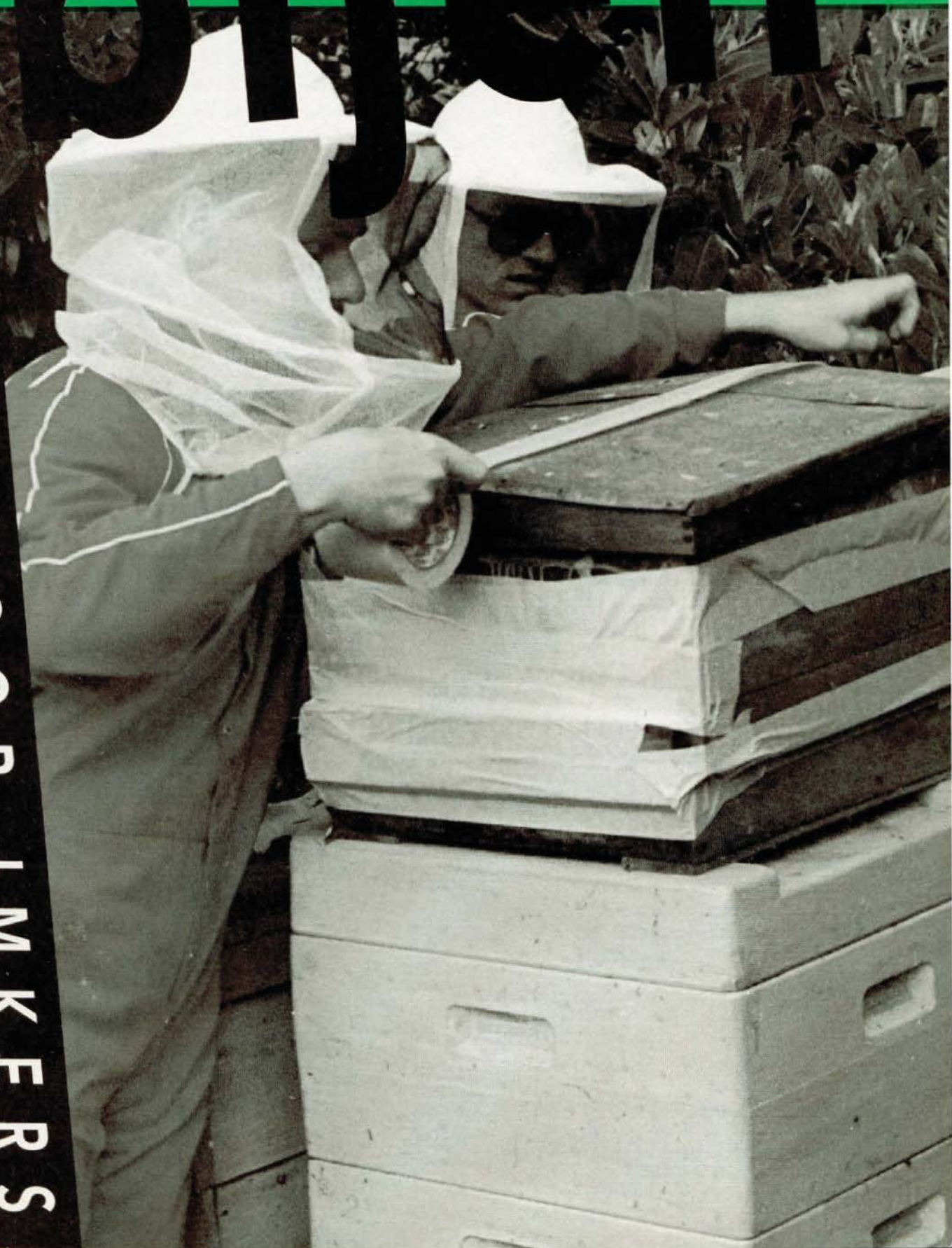
Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

3/9

september
1994

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

Amerikaans vuilbroed: een 'pest-epidemie'

van de redactie

Een besmetting met Amerikaans vuilbroed is zonder twijfel de grootste ramp die een imker kan overkomen. Is de 'Bacillus larvae White', de verwekker van Amerikaans vuilbroed, in een kast vastgesteld dan volgen draconische, maar strikt noodzakelijke maatregelen: alle kasten worden met plakband dichtgeplakt en hermetisch gesloten afgevoerd. Vervolgens worden de kasten inclusief gereedschap vernietigd. Een in de loop van vele jaren opgebouwde hobby in één klap weg.

De imker terug bij af.

De familie Heukelbach uit Almere is slachtoffer van Amerikaans vuilbroed. In juni bleek dat ook zij een besmetting hadden opgelopen.

Het relaas van de heer en mevrouw Heukelbach.

'Waarschijnlijk hebben de bijen in het voorjaar van 1993 de besmetting opgelopen in de Flevopolder op het koolzaad. Bij een controle door de AID in september 1993 is de besmetting nog niet geconstateerd. Wij dachten toen, met een zucht, de dans ontsprongen te zijn. Dit voorjaar zijn wij natuurlijk weer naar het koolzaad geweest. Waar we weer zij-aan-zij en rij-aan-rij stonden met reisgroepen uit heel Nederland. Maar, heel andere groepen dan het vorig jaar, zodat nu meer imkers zich zorgen moeten maken, niet alleen dit jaar, maar ook de volgende jaren nog, of op een slecht drachtmoment de ziekte zich dan ook bij hen zal manifesteren.'

Wat gebeurt er allemaal nadat de besmetting is gemeld en door de inspectiedienst vastgesteld?

'De waarde van al je spullen wordt geschat en ze worden vervolgens opgehaald voor vernietiging. Dat hield voor ons in dat alle volken zijn afgemaakt, we hadden er achttien. Verder zijn alle twaalf jonge koninginnen van dit jaar afgemaakt, waardoor onze teeltlijn van Buckfastbijen is afgebroken. Voorts is al het materiaal, alles wat we in tien jaar imkeren bij elkaar hebben gebracht in één keer vernietigd.'

Heeft de vaststelling van Amerikaans vuilbroed ook nog gevolgen voor je omgeving?

'Zwermen die in besmet gebied ontdekt worden

moeten afgemaakt. Extra vervelend is het daarbij dat de ziekte en de gevolgen ervan bij niet-imkers op onbegrip stuiten. Het is onbekend, ook bij de gemeente, zodat bij een eerste uitleg met onbegrip wordt gereageerd. Bovendien vraagt onze gemeente onder normale omstandigheden f85,- voor het afmaken van een zwerm, zodat inwoners gewend zijn dit met de imkervereniging af te handelen'.

De vraag is natuurlijk of de besmetting voorkomen had kunnen worden?

'Niet voor 1993. Voor 1994 had de besmetting wel beperkt kunnen worden. Wanneer er geen reisgroepen naar het koolzaad waren gegaan, of dezelfde reisgroepen als in 1993 bij elkaar waren geplaatst. Maar ja, dit is helaas achteraf gepraat. Er zitten al heel wat imkers met de ellende van een besmetting.'

In opdracht van de VD worden kasten opgeruimd. (Foto VD)

De familie Heukelbach is zich er van bewust dat hun relaas een 'klaagverhaal' is. Ze hebben er echter alle redenen toe. Zij roepen alle imkers op om besmetting tegen te gaan, en alle aanwijzingen van de AID en de VBBN op te volgen. Immers, waar halen de imkers die met lege handen staan en toch de moed vinden om opnieuw te beginnen, hun materiaal vandaan als deze besmetting niet wordt ingeperkt? *'Ik hoop dat de imkervereniging Zuid-Flevoland niet ten onder gaat aan deze pest-epidemie en dat er in de toekomst weer goed geïmkerd zal kunnen worden in de Flevopolders'.*

Bijenhoudersvereniging voelt zich in de kou gezet

Ab Kuypers

Eind juni. In Almere wordt een uitbraak van Amerikaans vuilbroed vastgesteld. Voor de tweede maal binnen bijna een jaar tijd. Deze keer waren het, in tegenstelling tot vorig jaar, twee imkers uit eigen kring die de dupe waren van deze bijenziekte. **bijen** sprak met verontruste bestuurders van de betreffende bijenhoudersvereniging 'Zuid Flevoland'. Een verslag.

232 Veel werk, zorg en bijkomende problemen

Als bijenhoudersvereniging raak je vanzelf nauw betrokken bij de afwikkeling van de procedures die nu eenmaal horen bij een besmetting van Amerikaans vuilbroed. In Almere kunnen ze daarover meepraten.

'Nadat bij de constatering van Amerikaans vuilbroed de secretaris van onze vereniging op de hoogte was gesteld begon het balletje te rollen. We kregen allerlei vragen te beantwoorden over de volken die mogelijk op dat moment in onze omgeving staan. Dat betekent dat we ook op zoek moeten naar volken van niet-geregistreerde imkers. Later werden we ook betrokken bij de screening van de bijenvolken. Dat gebeurt overigens niet zonder medeweten van de betreffende imkers. Wanneer dat kan zijn zij daar ook zelf bij aanwezig, zo niet, dan neemt een bestuurslid het over. Alles bij elkaar betekent dat aardig wat werk, we zijn vorig jaar dan ook dagen lang in de polder bezig geweest met de betreffende instellingen.'

'Zeker wanneer je bedenkt dat er natuurlijk ook allerlei dingen op je af komen, die betrekking op de eigen leden hebben, kan je je voorstellen dat er heel wat aan vast zit. Zij moeten goed worden voorgelicht, onze secretaris krijgt dan ook heel wat verontruste telefoontjes te beantwoorden. Aan de andere kant is het zo, dat het voor de imkers een vertrouwd gevoel geeft wanneer er eigen mensen mee bezig zijn.'

'Daarnaast heb je nog het probleem dat bij een besmetting alle zwermen moeten worden afgemaakt. en niet meer door ons mogen worden geschept. Dat geeft verwarring bij de burgers en de gemeente laat ook nog wel eens een steekje vallen, zodat je ook daar steeds weer achter aan moet.'

De besmetting vorig jaar vond plaats bij een imker uit Velzen. Nu zijn dus twee eigen imkers slachtoffer.

'Volgens ons is de besmetting van nu te herleiden

naar die van vorig jaar. De kast die nu in Almere besmet was stond vorig jaar in de buurt van de besmette kast uit Velzen. Bij de screening toen, is de nu besmette kast weliswaar goedgekeurd, maar op dat moment was er nog maar amper broed in het volk aanwezig, van een jonge koningin. Na het slechte voorjaar en de late broedontwikkeling bleek dit volk toch met Amerikaans vuilbroed te zijn besmet. Misschien waren in dit volk alleen nog maar de sporen van Amerikaans vuilbroed aanwezig, die dit voorjaar tot ontwikkeling kwamen.'

'Alles controleren wil dus niet zeggen dat je een daaropvolgend volgend jaar geen Amerikaans vuilbroed kan hebben. Een beangstigend idee,' aldus één van de slachtoffers, penningmeester van 'Zuid Flevoland', Hannie Heuckelbach, 'de kans dat je binnen enkele jaren alsnog Amerikaans vuilbroed krijgt blijft aanwezig. Volgens ons had men hier eigenlijk rekening mee moeten houden dit jaar bij het plaatsen van bijenvolken in de polder.'

Kritiek en voorstellen

Er is niet veel voor nodig: alleen al het praten over besmettingen met Amerikaans vuilbroed rond en in Almere beroert de gemoederen. Emoties komen los. Het zit de mensen hoog.

'Wij zijn een jonge vereniging. We voelen ons behoorlijk in de kou staan rondom dit hele gebeuren. In feite zijn we hier gastheer voor heel Nederland maar zonder inspraak. Nu worden we ook nog bezocht door Amerikaans vuilbroed, zo voelen we het althans, maar we hebben nog steeds geen enkele invloed op het plaatsen van bijenvolken in onze omgeving. We zijn nu wel de pineut.'

'Soms voelen we ons hier een dumpplaats van bijenvolken,' versterkt Peter Vos de Waal, secretaris van 'Zuid Flevoland' het ongenoegen waarmee de Almeerder imkers al geruime tijd zitten.

'Als je de verhalen hoort waar onze leden mee thuiskomen na ontmoetingen met imkers van elders, dat is niet te geloven. Laatst hoorden we van een imker uit Friesland, die hier in de buurt zijn volken had staan, die gewoon de bijen van zijn dode volken afklopte en de lege kasten mee naar huis nam. Kijk die rommel ligt wel in ons drachtgebied en je kan je

natuurlijk afvragen waaraan zijn die volken gestorven?"

'Maar ook naar de VBBN hebben we verwijten, nou ja, verwijten is misschien een wat te zwaar woord, maar toch... Toen vorig jaar die besmetting was geconstateerd en alle volken waren gecontroleerd, dachten wij hier alles onder de knie te hebben. Wij denken echter dat er te weinig publiciteit is gegeven aan wat er toch nog kan gebeuren, zoals we dat nu zelf meemaken. We horen bijvoorbeeld ook veel te weinig over de andere besmettingen. Misschien zou het een idee zijn om telkens een jaaroverzicht samen te stellen en te publiceren. Juridisch kan het niet, misschien had men dan niet moeten verbieden maar wel kunnen afraden om dit jaar bijenvolken in Flevoland te plaatsen. Wij vinden dat onze bond te laat komt met eventuele maatregelen. Het hoofdbestuur stelt zich heel passief op. Het lijkt wel of zij onze landelijke vereniging meer beheren dan dat zij er leiding aan geven. Er komen te weinig initiatieven. Er moet een nog betere voorlichting naar de leden komen, bijvoorbeeld voortijdig iets in **bijen** publiceren. Wij vinden ook dat men zich te weinig inspant om het economisch belang van het bijenhouden uit te dragen. Ook van het huidige reisverbod weten wij officieel nog van niets, van de VBBN hebben we nog niets gehoord.'

'Maar ook bij de plaatselijke verenigingen ligt natuurlijk een belangrijke taak. Wanneer zij via hun secretaris niet tijdig de berichten vanuit Wageningen naar hun leden doorsturen, dan weten de betreffende imkers ook van niets. Volgens ons mankeert daar nog wel eens wat aan. Iedereen moet toch zo tijdig mogelijk op de hoogte zijn van een reisverbod. Wanneer imkers niet op tijd worden geïnformeerd is het niet ondenkbaar, dat zij met hun bijen reizen in of naar gebieden waar dat helemaal niet mag.'

'Door de RVV en de Veterinaire Dienst worden we wel goed en volledig geïnformeerd', aldus Ids van Dussen, tweede secretaris, 'niet door de VBBN, zij stellen zich passief op. Wij informeren hen; van ons als subvereniging gaat er informatie naar de VBBN, ze wachten af...' Voor alle duidelijkheid moet worden vermeld dat men zich vanuit Almere ook persoonlijk tot de VBBN heeft gericht met deze kritiek.

'Misschien moet er overigens wel een heel andere organisatie voor het plaatsen van bijenvolken in Flevoland komen. Bijvoorbeeld zou dat veel meer via de plaatselijke verenigingen moeten gebeuren. Een registratieplicht van imkers en hun bijenvolken waarbij wordt bijgehouden waar de bijenvolken zijn geplaatst is wellicht ook een mogelijkheid om de zaken beter onder controle te houden. Maar ja, dan heb je wel weer een heel instituut nodig om dat in goede banen

te leiden. Trouwens het gebied waar het huidige reisverbod geldt is eigenlijk veel te klein, dat zou veel ruimer moeten worden ingesteld. Je ziet, we bedenken van alles om wat hier gebeurt in de toekomst te kunnen voorkomen.'

Een procedure met leemtes

In het juli/augustusnummer van **bijen** was een helder verslag te lezen van de heer Van Schuppen van de Veterinaire Dienst. De daarin beschreven procedure bij een besmetting van Amerikaans vuilbroed blijkt echter nog al wat leemtes in zich te hebben, zo blijkt, wanneer ik het daar met de bestuurders van 'Zuid Flevoland' over heb.

'We moeten voorop stellen, dat we vanaf het eerste moment niet alleen betrokken zijn geweest bij de twee besmettingen, maar men heeft ons ook steeds goed op de hoogte gehouden van de stand van zaken. De kritiek die we dan ook op die procedure hebben is niet gericht op personen maar zuiver op de wet, waarin alles is geregeld.'

'Tussen het vermoeden en de bevestiging dat er volken zijn besmet zit zo'n vijf dagen. Daarna kan het wel even duren eer er een reisverbod is ingesteld en dat bij de imkers bekend is. Gedurende het reisverbod wordt de screening uitgevoerd, zolang deze niet volledig is geldt het reisverbod. In die tussenliggende tijden kan er heel wat gebeuren. Zo weten we in het huidige geval gewoon dat er enkele dagen na het vaststellen van Amerikaans vuilbroed volken vanuit de omgeving van Almere zijn weggehaald. Dat kan dus niet alleen, het gebeurt ook. Ook al gebeurt dat ter goeder trouw, het zou niet mogelijk moeten zijn. Stel dat daar nu ook een besmetting bij zit, dan kan je je voorstellen wat daar de gevolgen van kunnen zijn. Eigenlijk zou er meteen een algeheel vervoers- en plaatsingsverbod moeten kunnen worden ingesteld. Maar ook aan de informatie naar de imkers mankeert nog wel wat aan. Waarom niet de landelijke en plaatselijke pers gebruiken om imkers snel te informeren? Er moet meer aan de weg worden getimmerd.'

'Bij de vergoeding van schade komen we overigens met de huidige wetgeving er nog goed vanaf. Als je echter hebt gelezen wat er allemaal gaat veranderen, dan mag je vrezen, dat dat minder gaat worden...'

Het moge duidelijk zijn, voor de Almeerder imkers, en met hen natuurlijk elders ook voor anderen, is het spook van Amerikaans vuilbroed allang geen 'ver van mijn bed show' meer. Ze zitten er midden in en dat heeft heel vervelende, ingrijpende gevolgen voor de vereniging en haar leden.

Vuilbroed, vuilpraat en imkers bijeën in besmet gebied

Dick Vunderink

Uiteraard is heel imkerend Nederland ongerust over de vuilbroeduitbraken van de laatste maanden.

Terecht. Natuurlijk wordt er druk gesproken en gespeculeerd over mogelijke bronnen en blijf ik zelf wel gespaard?

Veel imkers maken een bekende fout. Ze zoeken onmiddellijk een zondebok en overladen die dan met hun verbale agressie. Onze imkervriend uit Velsen, door de RVV (Rijksdienst voor Vee en Vlees) geprezen om zijn uiterst hygiënische imkerij, heet 'de vuilbroedspecialist', de Buckfastimkers zijn 'de grote promotors van vuilbroed', 'genieten van hun succes'. De koninginneteler waarvan materiaal is afgenomen, wordt het recht op leven ontzegd. Terwijl hij nog verdoofd is van de ellende als je je met zorg opgebouwde stand in rook ziet opgaan.

Ook onze imkerpers draagt een steentje bij aan de roddel, hieronder een klein overzicht:

'Amerikaans vuilbroed is niet besmettelijk; er zijn wel besmette bijenhouders' of 'Het is een rechtstreeks gevolg van een gemene vorm van dierenmishandeling. Mishandeling in de vorm van doorgevoerde inteelt, waardoor de weerloze dieren zo mismaakt zijn dat direct na de geboorte uit het ei de stervensfase al begint'.

Of wat denkt u van deze 'ledere imkervereniging die Carnica of Buckfastteelt gaat opzetten, brandmerkt zichzelf als natuurvernietiger en is een potentiële bron van het ontstaan van Vuilbroed'.

Zo zijn er meer voorbeelden te vinden.

Zo mag dat niet, hoe voorstelbaar de schrik ook is. We staan mogelijk voor een grote operatie om de ziekte te beheersen en we hebben elkaar daarbij hard nodig. Verguizen en verketteren werken dan averechts. Niemand zal bewust vuilbroed in Nederland introduceren. In Duitsland krijgen Buckfast, Carnica en de Zwarte Nigra bij hun deel. We weten niet waar het in Nederland vandaan komt. Maar de slechte zomer van 1993 en de natte winter en dito voorjaar 1994 zijn zeker een factor. En daarom kan de prachtige zomer wellicht ook enige redding betekenen. Laten we het hoofd koelhouden en de handen ineën

slaan. Dat dit kan bleek op een voorlichtingsavond van de VD (Veterinaire Dienst) in gehouden Uddel 28 juli jongstleden naar aanleiding van de Amerikaans vuilbroed besmetting in Nunspeet.

De opkomst voor deze avond was groot, circa 80 imkers midden in de vakantietijd. Hieruit blijkt maar weer dat imkers nooit echt vakantie hebben.

Maar de onrust en vrees voor besmetting is groot en de verslagenheid bij de imkers die de besmetting opliepen natuurlijk nog groter. Het was goed om van hen te horen dat zij vol lof waren over de grote inspanning van de controleurs van de RVV.

Hieronder een korte samenvatting van de informatie van de heer Van Schuppen van de Veterinaire Dienst.

Amerikaans Vuilbroed, wat is het?

Een broedziekte op de larven veroorzaakt door de *Bacillus Larvae*, die sporen vormt die bestand zijn tegen hitte, kou, uitdrogen en wel 30 jaar lang levensvatbaar blijven.

De aangetast larve sterft, wordt door de werksters opgeruimd en daarmee worden de sporen en dus de besmetting in het volk verspreid. De besmetting kan ontstaan door invoer van bijenvolken of koninginnen, door voeren met buitenlandse honing en nu ook met Nederlandse honing. Maar ook stuifmeel, kasten en ander materiaal dat op een eerder tijdstip met besmet werd zijn bronnen van sporen.

Op de stand wordt de ziekte verspreid door de bijen bij vervliegen, roverij en door de imker tijdens het

Foto VD

verenigen, overhangen van raten en door zwermen. Helaas ook door de vanzelfsprekende onderlinge hulp van imkers onderling, waarbij je met de veger of raampjeslichter het volk van de ander besmet of de besmetting overbrengt op je eigen volk.

Een ziek volk is te herkennen aan:

- een sterk onregelmatig broednest, extreem hagelschot, meer open cellen dan gesloten
- een typische wat gronderige geur;
- lichte en donkere kleur van het broednest;
- ingedeukte celdeksels (de larve sterft, gaat rotten en het deksel barst)
- bij de luciferproef, knapperig geluid van de celdeksel
- en bij terugtrekken van de lucifer ontstaat er een lange lijmachting draad.

De ziekte gaat nooit over! Melding is wettelijk verplicht! Telefoon 08380-35044

Bestrijdingsaanpak

De bestrijding van Amerikaans Vuilbroed is geregeld in Bijenwet waarvan een korte samenvatting is opgenomen aan het eind van dit artikel.

De aanpak is gericht op het uitroeien van de ziekte, rigoreus vernietigen van bijen en materialen. Andere methoden hebben een onvoldoende effect.

Het is een politionele aanpak waarbij de RVV overal toegang heeft, behoudens tot het woonhuis. Als ook daar de toegang nodig is, kan de politie worden ingeschakeld.

De te nemen stappen:

- na de (verplichte) melding van verdenking wordt een bezoek aan de stand gebracht
- als de controleur verdacht broed ziet, laat hij een monster in het laboratorium onderzoeken; dit duurt circa vijf dagen en gedurende die tijd worden nog geen officiële maatregelen genomen, de bijen blijven vliegen;

Als de uitslag 'positief' is (inderdaad besmet) dan wordt

- een vervoersverbod ingesteld (straal van 3 km);
- de waarde van de stand getaxeerd door taxateur en eigenaar (de RVV blijft daarbuiten). De praktijk wijst uit dat die taxatie vrijwel steeds tot tevredenheid gebeurt; wordt men het niet eens, dan wijst de kantonrechter twee nieuwe taxateurs aan die samen met de eerste het bedrag definitief vaststellen.
- de stand vernietigd door Rentokil (vergassing van de bijen en verbranding van het materiaal).

Foto VD

- het gebied gescreend, d.w.z. dat alle kasten in het vervoersverbodgebied worden opgespoord met behulp van de secretariaten, ook van niet-aangesloten imkers. De praktijk wijst uit dat de medewerking groot is ook al blijft de losse imker een risico vormen. De inspectie gebeurt bij voorkeur samen met de imker. Alle raten van het broednest worden afgeslagen en het broed grondig bekeken. De vereniging wordt gevraagd gidsen te leveren om de RVV door het gebied te leiden.
- nagegaan welke contacten er zijn geweest: verkoop, reizen, overlarven etc. Maar ook het gezamenlijk gebruik van een slinger, wassmelter, stuifmeelvalven kunnen verspreiding veroorzaken. Daarom wordt een gemeenschappelijke bijentuin of bijenpark als één stand aangemerkt. Is één volk besmet, dan worden alle volken op het park vernietigd. En dat geldt ook voor verschillende standen van één 'besmette' imker.
- als geen besmette volken worden gevonden, wordt het reisverbod opgeheven.

De stand van zaken

In 1994 zijn nu vijf imkers positief bevonden: in april in Aalsmeer, in mei/juni in Leusden; in juni in Almere en in juli in Nunspeet en Biddinghuizen. Er zijn nu 180 volken + 25 Apidea kastjes opgeruimd van vijf imkers met besmetting en tien imkers met directe contacten. Opvallend is dat het steeds Buckfastbijen betreft. Dat hoeft niet met de bij zelf te maken te hebben - al leidt de grote haaldrift gemakkelijk tot roverij - maar mogelijk wel met het importeren van teeltmateriaal uit Zweden, Denemarken en Duitsland waar veel AVB heerst. Als gezondheidsverklaringen ontbreken, betekent dat een zeer groot risico.

Als de controle volgens plan verloopt, zal half augustus de screening van de laatste 'contact'-volken zijn afgerond.

De bijdrage van de imkers

Imkers kunnen zeker bijdragen aan het voorkomen van besmetting door:

- alleen bijen te importeren en te exporteren met gezondheidsverklaringen;
- door onderling geen materiaal (zoals ramen) uit te wisselen;
- door niet met het eigen gereedschap andermans volken te behandelen; doe dat met zijn eigen materiaal of laat haar/hem dit zelf doen en adviseer alleen;
- elke vreemde zwerm verdacht te vinden;
- geen honing te voeren behalve van eigen stand;
- voor elke stand van een imker apart gereedschap en materiaal te gebruiken.
- gemeenschappelijke honingslingers na elk gebruik te ontsmetten met 70 % alcohol.
- leeg materiaal goed af te schrapen en af te vlammen of te ontsmetten met sodawater of 70% alcohol.
- en onmiddellijk te melden als men verdacht broed meent te zien.

Tot zover de informatie van de heer Van Schuppen.

In de vragenronde kwam nog naar voren:

- het is zeker niet zo dat elk volkje van een verdacht bevruchtungsstation ook besmet is; vernietiging is niet noodzakelijk. Om onrust weg te nemen wordt nagegaan of dergelijke volkjes een tijdlang op het betreffende station geplaatst kunnen worden tot gebleken is dat zich geen verdacht broed ontwikkelt.
- alle imkers die in meerdere of mindere mate contact hebben gehad, wordt gevraagd in het voorjaar extra nauwkeurig het broed te onderzoeken;
- dat directe informatie van bonden aan de imkers is niet doenlijk maar ook ongewenst is; enerzijds moeten

de bonden, anderzijds de verenigingen hun verantwoordelijkheden nemen;

- dat op 3 augustus een breed overleg over de korte en lange termijn maatregelen plaatsvindt (zie 'Uit de PC' in dit nummer).

Bij de sluiting bleek uit het applaus dat deze informatie van Veterinaire Dienst en RVV erg op prijs was gesteld.

De bijenwet

In de wet is de verantwoordelijke autoriteit de Rijksbijenteeltconsulent. Deze functie is gekoppeld aan die van de directeur van de Veterinaire Dienst (VD).

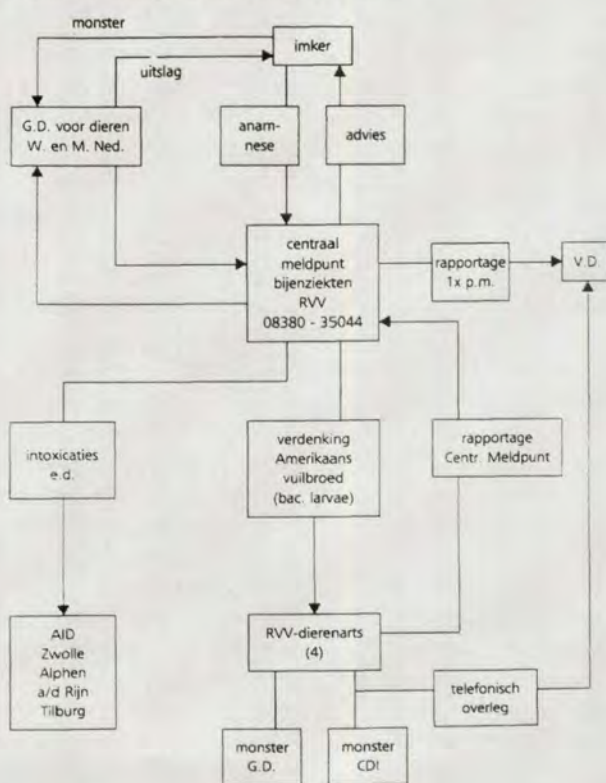
De VD is een beleidsdirectie van het ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij.

Voor de uitvoering van de bijenwet zijn afspraken gemaakt met de Rijksdienst voor Vee en Vlees (RVV). Enkele ambtenaren daar zijn gespecialiseerd in behandeling van bijenziekten en zijn benoemd tot assistent van de Rijksbijenteeltconsulent.

In de wet is geregeld:

- invoerverbod
- de meldingsplicht
- de bevoegdheden, zoals het nemen van een monster en het onderzoek van verdachte volken (bij verzet van de imker wordt de AID ingeschakeld)
- maatregelen om verspreiding tegen te gaan door een gebied af te schermen, een stand op te ruimen
- de plicht van de imker tot medewerking
- het verloop van de taxatie van op te ruimen volken
- en opsporing van overtredingen, zoals overtreding reisverbod, onreglementaire invoer. Zowel bij invoer als uitvoer van bijen, volken, broed en koninginnen is een gezondheidsverklaring van het uitvoerende land verplicht.

Draaiboek wering en bestrijding bijenziekten

Anamnese = diagnose; GD = Gezondheidsdienst

Augurk

Teelt

De meeste augurken worden in Nederland in de volle grond geteelt. Het areaal is ongeveer 250 ha. Het areaal augurken onder glas is de laatste jaren sterk teruggelopen en bedraagt nu ongeveer 25 ha. Venlo is het centrum voor de teelt van augurken onder glas. Augurken groeien het beste bij warme en vochtige klimaatsomstandigheden.

Het merendeel van de augurken wordt geïmporteerd uit de Oosteuropese landen. De plukkosten, de belangrijkste kostenpost, zijn daar veel lager.

Bijna alle augurken worden verwerkt in de conservenindustrie.

Bloembouw

Bij augurken onderscheiden we aparte mannelijke en vrouwelijke bloemen. De augurk is éénhuizig, zowel de mannelijke als de vrouwelijke bloemen zijn aan één plant te vinden. De vrouwelijke en de mannelijke bloemen bezitten beiden vijf heldergele kroonbladen. De vrouwelijke bloemen zijn

gemakkelijk te onderscheiden van de mannelijke bloemen door het grote onderstandige lichtbehaarde vruchtbeginsel. De vrouwelijke bloemen bezitten een korte dikke stijl. De stempel is verdeelt in drie lobben. Voor een goede vruchtzetting is het niet nodig dat op al deze lobben stuifmeel komt. De vrouwelijke bloemen staan op een aparte bloemsteel. De mannelijke bloemen hebben drie meeldraden. Twee meeldraden bezitten twee helmknoppen, de derde slechts één. Het stuifmeel is grofkorrelig en plakkerig. De mannelijke bloemen groeien in klusters bij elkaar.

Zowel de mannelijke als de vrouwelijke bloemen

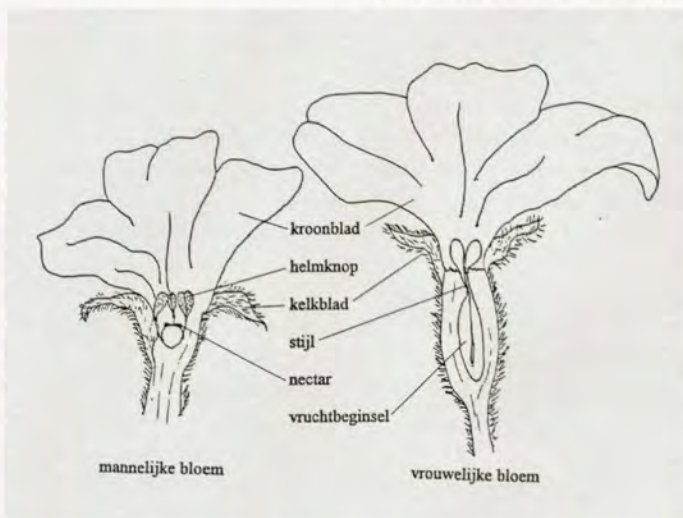
produceren nectar met een suikergehalte van ongeveer 40%.

Bij augurken zijn er ook parthenocarpe rassen beschikbaar waarbij de vrouwelijke bloemen zonder bestuiving uitgroeien tot vruchten. Omdat de conservenindustrie weinig vertrouwen heeft in de vruchtkwaliteit van parthenocarpe augurken, worden nog steeds de traditionele soorten aangeplant.

Bestuiving

Voor de bestuiving zijn augurken volledig afhankelijk van bestuivende insecten. Na de bestuiving groeit het vruchtbeginsel in vier tot zes dagen uit tot een oogstbare augurk. Voor de bestuiving in de vollegrond worden twee grote bijenvolken per ha aanbevolen.

Bij de teelt onder glas worden vaak rassen gebruikt met overwegend vrouwelijke bloemen. Bij iedere tien vrouwelijke planten wordt één plant met mannelijke bloemen geplant. Voor de bestuiving worden uitsluitend honingbijen gebruikt omdat ze goedkoop en in grote getale inzetbaar zijn. De bijen-

volken moeten altijd in de kas worden geplaatst omdat ze dan ook op het kasklimaat reageren waardoor het beste bestuivingsresultaat bereikt wordt. Per 1000 m² is één bijenvolk nodig voor goed bloembezoek. In de zomer kan ook gewerkt worden met één 20-raamsbijenvolk per 2000 m². Na 1 mei, als de bijen ook naar buiten vliegen, is het aan te bevelen de bijen bij een opening aan de zijwand van de kas te plaatsen waardoor de bijen een vaste vliegroute naar buiten hebben. In de zomer moet er op gelet worden dat de bijenvolken voldoende schaduw hebben waardoor voorkomen wordt dat de temperatuur in de bijenvolken te hoog oploopt.

Randjesbloem (*Arabis alpina caucasica* L (Willd) Brig)

Wie deze rubriek regelmatig volgt zal het opgevallen zijn dat de laatste tijd meer aandacht wordt geschonken aan soorten van de kruisbloemenfamilie. Vele jaren waren ze ondervertegenwoordigd in de reeks bijenplanten, die en plaats in deze serie kregen toebedeeld. En dat nog wel van een familie waarvan zovele soorten intensief door bijen worden bevrogen. Een korte inhaalslag hadden de kruisbloemigen wel recht op, vond ik. Daarom deze keer weer een lid van deze familie: de randjesbloem, die de wetenschappelijke naam *Arabis alpina caucasica* L (Willd) Brig, draagt.

Bijdrage aan bijenweide

De naam randjesbloem geeft al aan dat we hier niet te doen hebben met grote oppervlakten, zoals bijvoorbeeld bij het koolzaad. De plant heeft de naam te danken aan de wijze waarop zij veelal in de tuin wordt toegepast: de beplanting van de randen van de border. Maar hoe klein de oppervlakte van de beplanting van een bijenplant ook mag zijn, toch weten bijen de dracht vaak heel effectief te benutten. Bovendien draagt de randjesbloem in vele tuinen bij aan de verscheidenheid van de bijenweide. De ervaring heeft me geleerd dat een begroeiing met een groot aantal soorten bijenplanten, die verspreid over het seizoen bloeien, de meest ideale bijenweide is. En dan het liefst nog structureel ook, dus behorend tot de structuur van het gebied.

Cultuurplant

Randjesbloem behoort tot het geslacht scheefkelk (*Arabis* L.). Het telt ongeveer honderd soorten, voorkomend in Eurazië, het Middellandse Gebied, de bergstreken van tropisch Afrika en in Noord-Amerika. In ons land zijn er maar twee soorten van het geslacht inheems. Dat zijn het torenkruid (*Arabis glabra* L.), van de rivierdalen, en de ruige scheefkelk (*Arabis hirsuta* L.), plaatselijk algemeen in de duinen. Randjesbloem is hier een cultuurplant en wordt algemeen toegepast voor de tuinbeplanting. Hij is ook zeer geschikt voor de rotstuin. Van oorsprong is de plant afkomstig uit de bergen van het Middellandse Gebied.

Overblijvende plant

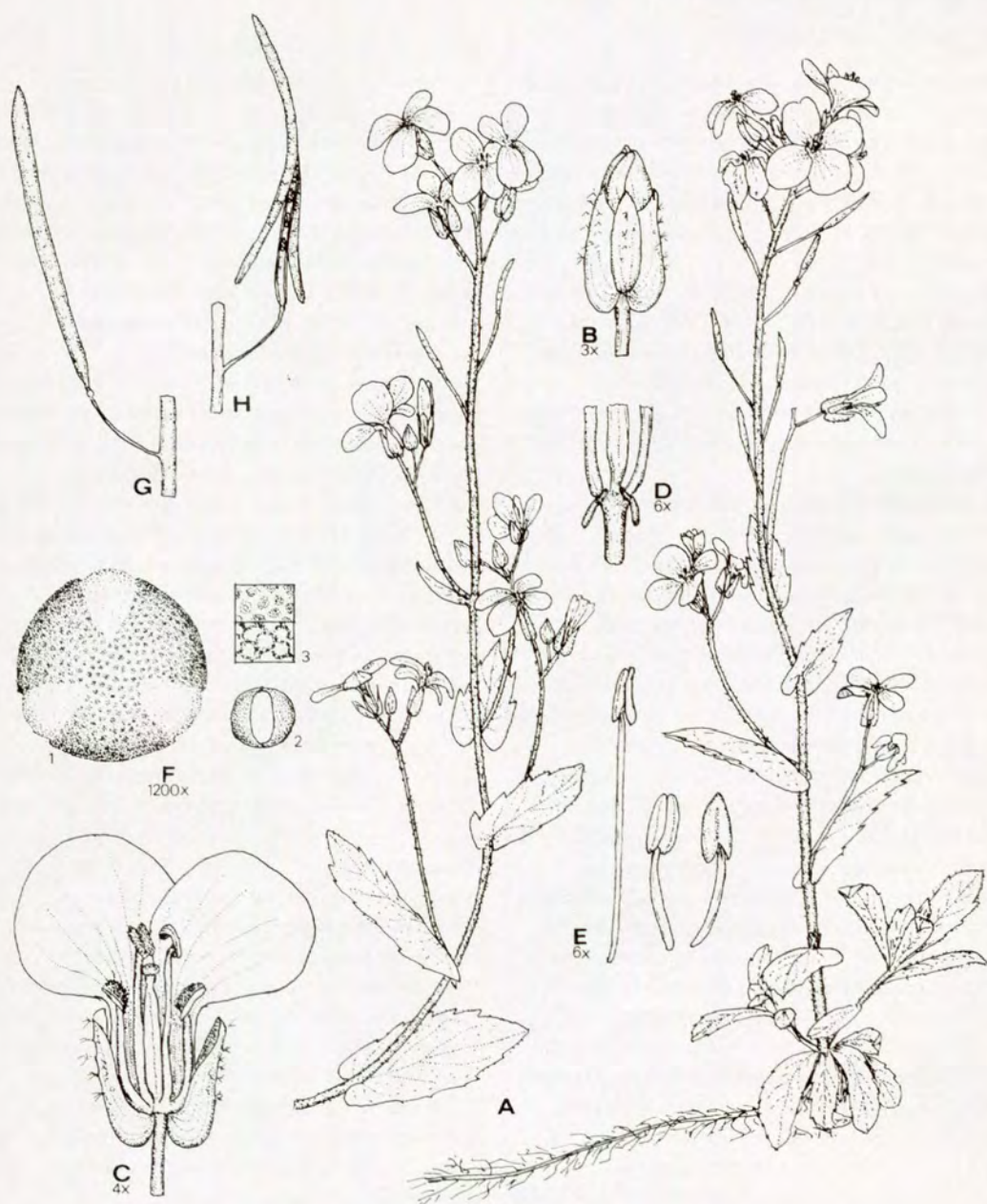
De plant is overblijvend. Zij heeft bladrozetten waaruit zich bloeistengels ontwikkelen. De bladeren hebben een getande rand en zijn grijs-groen van kleur. Aan boven- en onderzijde zijn ze bezet met gegaffelde haren. De bladeren langs de bloemstengels zijn stengelomvattend. In ons land staat de randjesbloem van maart tot juni in bloei. Later in het jaar is er nog een kans op een tweede bloei. De bloemen verschijnen aan het eind van de bloeistengel en in de bladoksels. Ze hebben een witte bloemkroon. De helmknoppen van de vier lange meeldraden reiken tot even boven de stempel. Tijdens de bloei maken de lange meeldraden een draaiende beweging, waardoor de geopende helmknoppen dicht bij die van de twee korte meeldraden komen te liggen. Het nectarium ligt als een ring om de voet van de korte meeldraden. Aan de binnenzijde is de ring open en aan de buitenzijde heeft de ring een aanhangsel. Althans bij de plant die gebruikt werd voor het maken van de illustratie. De vorm van het nectarium is echter verschillend bij de randjesbloem. In een Russische publicatie worden wel 37 verschillende vormen onderscheiden. Bij vele vormen is het aanhangsel niet of slechts gedeeltelijk ontwikkeld.

Bijenbezoek

Door bijen wordt nectar en stuifmeel verzameld. Ze gaan tijdens het bloemenbezoek op drie kroonbladen staan en duwen dan met de kop het vierde kroonblad opzij om nectar te kunnen puren. De stuifmeelklompjes zijn lichtbruin van kleur. De stuifmeelkorrels hebben de karakteristieke netstructuur op het oppervlak.

Vrucht

De vrucht is een hauw, die bij het rijp worden van de zaden vanaf het begin openspringt. Behalve door kruisbestuiving vindt ook zaadvorming plaats bij zelfbestuiving. Vermeerdering kan geschieden door het scheuren van de plant of door zaad.

Randjesbloem (*Arabis alpina* ssp. *caucásica* (Willd.) Brig.)

A plant met bloeiwijze; B bloemknop; C bloem, waarvan deel van kelk, kroon en meeldraden is verwijderd; D onder eind korte meeldraden met nectarium; E stuifmeelkorrel; 1 polair, 2 equatoriaal, 3 korreloppervlak; G vrucht; H geopende vrucht.

Nog betere honing?

Fieke Bos

Was de honing van vroeger uit holle boomstammen of korven beter dan die van tegenwoordig uit houten of kunststofkasten? Er wordt hier en daar gefluisterd dat de essentie - het wezenlijke - van de honing niet meer is zoals ze was. Maar ligt dat aan de behuizing van de bijen, of zijn er andere factoren in het spel?

Volgens een stukje in 'De Bezige Bij krant' (uitgeverij 'De Bezige Bij', lente 1994) is de manier waarop wij als imkers met onze bijen omgaan de oorzaak van het verlies van 'hogere honing'.

240 Tegenwoordig moeten imkers zich beschermen met maskers en rook gebruiken om de honing van de bijen te 'roven'.

Bij de Egyptenaren, Grieken, Romeinen of Middeleeuwen was dat heel anders. Toen stonden de bijen hun honing vrijwillig af. Het geheim van die imkers uit de Oudheid? Zij lazten hun bijen voor! Door het uitvoeren van wat gezien werd als een 'heilig ritueel', kalmeerden de bijen en kreeg de honing bepaalde, bovennatuurlijke eigenschappen. Het was natuurlijk wel belangrijk wat er voorgelezen werd. Koos men voor de 'Metamorfosen' (gedaanteverwisselingen) van Ovidius, dan kreeg men zeer geparfumeerde honing die de genietters ervan standvastiger maakte. Las men bepaalde Franse brieven voor, dan werd de honing zeer zuiver, wat leidde tot kuisheid en godsdienstigheid. Zo kon men ook mierzoete honing verkrijgen die mensen beleefder, maar tegelijkertijd oneerlijker maakte, of bittere honing die de lust bestreed. Kennelijk konden de meeste imkers van die tijd lezen. Degene die het niet konden, vertelden hun bijen mondeling overgeleverde sprookjes. Dit had op de honing een ongewoon sterke uitwerking: één druppel van deze honing kon 'onrust van de ziel' genezen. Een lepel ervan maakte de consument 'high' en alleen koningskinderen konden

tegen het eten van een normale portie.

Helaas veranderden de imkers een paar eeuwen geleden hun bedrijfsmethode: men las niet meer voor. De bijen werden onrustig, opstandig en boos en wilden hun honing zelf houden: 'wij geen boek meer? Jullie geen zoet meer!'

Imkers die toch honing wilden oogsten moesten zich gaan beschermen tegen bijensteken. Die honing was echter zeer veranderd: mensen die veel van de 'geroofde' honing aten, raakten in verwarring of werden krankzinnig!

Nederlanders eten niet echt veel honing; maar waarschijnlijk komt dat meer voort uit zuinigheid dan uit angst voor ongewenste bijverschijnselen. De tegenwoordige honing is mooi van kleur, een streling voor de tong en zeer gezond. En wat kan ze lekker ruiken! Hoe heerlijk is het niet om op een mooie zomermiddag bij de bijenstal te zitten en die heerlijke geur in je op te nemen. Dat moet haast wel de geur van 'hogere' honing zijn! Maar waarom bleef die geur wel bestaan, terwijl de speciale eigenschappen van 'hogere' honing verloren gingen? Een pas afgestudeerde bijengeleerde ontdekte de oplossing van dit raadsel: tegenwoordig vertellen de bijen elkaar verhalen, in de hoop de imkers op een idee te brengen. Luister maar eens met je oor tegen de kast: de verhalen zoemen rond.

Misschien heb ik deze zomer tijd voor een voorlees-experiment. Alleen moet ik dan nog bedenken of de Nederlandse vertaling van Ovidius 'Metamorfosen' aan zal slaan (bij mijn Nederlandse huis-, tuin- en keukenbijen), of dat ik het boek in de oorspronkelijke taal, het Latijn, moet nemen voor mijn 'Italiaanse' toehoorders. Onze honing is prima: ze smaakt voortreffelijk, ruikt heerlijk en is zeer gezond. Misschien is met een goed boek bij de bijenstal zitten (voor)lezen wel ongewoon, maar zeer rustgevend, en dat is ook gezond!

Honing smelten

Wat is de beste manier om gekristalliseerde honing weer vloeibaar te maken? De meest toegepaste methoden zijn:

- warme lucht: met behulp van bij voorbeeld een omgebouwde oude koelkast kan een bepaalde temperatuur worden gehandhaafd.
- warm water: waarbij het water wel op een bepaalde temperatuur moet worden gehouden.

Honing en lucht zijn beiden slechte warmtegeleiders. Honing vloeibaar maken met warme lucht duurt langer dan met warm water. Een vat met 25 kg honing doet er in lucht van 40°C wel 72 uur over om die temperatuur helemaal te bereiken, terwijl datzelfde vat in een warmwaterbad daar maar 43 uur over doet. Het enzym invertase verliest de helft van zijn werkzaamheid bij 40°C in 9,6 dagen, bij 50°C al in 1,3 dag (oftewel in 31 uur en 12 minuten). Door verwarming gaat honing altijd wat in kwaliteit achteruit. Vooral bij verwarming met hete lucht, omdat dat langer duurt.

ADIZ 1994(4)

Een onschadelijke mijt

Imkers zijn zo langzamerhand een beetje panisch voor mijten. Als er een mijt op een bij wordt gevonden is dat meestal niet zo best. Met *Melittiphis alvearius* is dat gelukkig anders. Al zo'n honderd jaar is deze mijt bekend. De mijt werd voor het eerst gevonden in Italië, en komt nu over de hele wereld voor. Het is maar een klein beestje, het vrouwtje is 0,75 bij 0,75 mm, mannetjes worden zelden gevonden. De mijt leeft van stuifmeel, vermoedelijk gebruikt zij de bij alleen als vervoermiddel. (In onze bijenboeken staat dat er verschillende stuifmeelmijten zijn, dit is er dus een van.)

American Bee Journal 1994(3)

Biologische bestrijding?

In de rubriek 'bijengezondheid' wordt in het aprilnummer van het Deutsche Bienen-Journal een snuitkever besproken die varroamijten eet. Het was een imker opgevallen dat hij dode mijten vond met afgebeten pootjes. Zijn theorie was dat de bijen de

mijten doodbeten en dat dit een erfelijke aanleg was, het ene volk deed het meer dan het andere. Wetenschappers trokken deze theorie in twijfel, omdat bijen niet kunnen bijten met hun kaken. Dus werd er naarstig naar de veroorzaker van deze moorden gezocht. Toen er met onderleggers werd gewerkt en elke ochtend voor zonsopgang de onderlegger werd bekeken werd al gauw de echte varroamoordenaar gevonden. Het blijkt een kleine 5 mm lange snuitkever, die zeer schuw is en alleen 's nachts actief is. Vermoedelijk is deze kever met importen uit India in Duitsland terechtgekomen. Hoe de kever zich voortplant is nog niet bekend. Het enige vervelende van dit positieve bericht is de naam van het beestje en de datum van ontdekking. Hij heet *Varroaphaga aprillii* oftewel de varroa-etende aprillice. Als je dan ook nog leest dat het onderzoek liep van 1 april 1993 tot 1 april 1994, dan begin je nattigheid te voelen...

Deutsches Bienen-Journal 1994(4)

De wereld een dorp

Als onze wereld een dorp was met 1.000 inwoners, dan woonden in dat dorp:

583 Aziaten, 113 Afrikanen, 103 Europeanen
83 Noord-Amerikanen, 58 mensen uit de
voormalige Sovjetunie, 55 Zuid-Amerikanen
5 mensen uit Oceanië (met Australië en Nieuw
Zeeland).

Als we de inwoners van het dorp indelen naar godsdienst, dan wonen er:

333 christenen, 161 moslims, 159 hindoe's, 86
boeddhisten, 56 die de leer van Confucius belijden
11 shintoïsten, 7 taoïsten, 6 joden en 181 mensen
zonder godsdienst.

Van deze 1.000 mensen ontvangen 60 de helft van het totale inkomen.

500 komen voedsel te kort, 600 wonen in krotten
700 kunnen niet lezen of schrijven, en wie levert
honing aan dit dorp? ...één imker!

Overgenomen uit het tijdschrift 'Beekeeping and Development' (Imkeren en Ontwikkelingshulp).
Inlichtingen over dit tijdschrift bij Nicola Bradbear,
Troy, NP54AB Monmouth, Engeland.

American Bee Journal 1994(3).

Oogsten

Geweldig, de eigen-kweek moeren zijn aan de leg. En hoe! Een fraai aaneengesloten broednest, de 'moer' zelf rustig op de raat en wat heeft ze een prachtig slank achterlijf. De imker wrijft zich vergenoegd in de handen, blij met het resultaat. Prachtig, die gevulde potjes honing. Goudgeel tot licht amberkleurig en zacht van smaak. Is de kleurnuance een afspraak tussen bijen en bloemen? Later in het jaar is de honing donkerder van kleur en zwaarder van smaak, kruidig noemt de imker het. Alsof de kleur dan al aangeeft dat de donkere dagen in aantocht zijn. Alleen de Terschellinger lamsoorhoning, geoogst in de nazomer, is nog licht van kleur. Maar dat zal wel komen omdat het afkomstig is van die uitgestrekte velden op de Boschplaat waar het licht, de wolken en de ruimte alles bepalend zijn.

Restaureren

Het kan helaas ook anders, bijvoorbeeld als een volkje moerloos blijkt te zijn. Gaat het om een bevruchtigsvolkje dan is het natuurlijk jammer, maar geen ramp. De weinige bijen met wat suikerwater besprenkelen en in de buurt van andere volken afslaan. Ze bedelen zich dan wel in. Vervelend wordt het pas als van een groter volk de moer verloren blijkt te zijn gegaan. Zijn er nog geen eierleggende werkbijen aanwezig, te herkennen aan meerdere eitjes in een aantal cellen en bultbroed na het verzegelen, dan kan een bevruchte koningin worden ingevoerd met behulp van een moerhuisje of door het overhangen van een kernvolkje met jonge koningin. Is er dracht dan gaat het laatste wel heel eenvoudig door uit de bovenbak van het moerloze volk een aantal raten te verwijderen en op die plaats de raten met bijen van het kernvolkje te hangen. Zijn er eierleggende werkbijen aanwezig dan vraagt het heel wat meer moeite om een koningin in te voeren. Waarom? Eerst iets vooraf. We moeten niet vergeten dat werkbijen in vergelijking met koninginnen incomplete vrouwtjes zijn. Hun eierstokken kunnen zich wel iets ontwikkelen, maar ze kunnen nooit paren. Vandaar dat de eitjes die ze leggen onbevrucht zijn en gelijk de onbevruchte eitjes van een koningin alleen darren opleveren. Er zijn theorieën die ervan uitgaan dat rond de zwermtijd in elk volk een aantal

eierleggende werkbijen aanwezig zijn en ook als de koningin een gebrekkige feromoonproduktie heeft, maar dit terzijde.

Uit onderzoek is gebleken dat eierleggende werkbijen hofstaatgedrag oproepen bij werksters in hun omgeving. Dit hofstaatgedrag ontstaat omdat de pseudo-koninginnen koninginestof produceren. Het is deze signaalstof die de werkbijen volledig op het verkeerde been zetten. Ze accepteren geen andere koningin. De imker moet kunststukjes uithalen om in een dergelijk volk een bevruchte koningin in te voeren.

Eierleggende werkbijen, wat nu?

Ik weet dat er een koningin moet zijn want er zijn eitjes. Maar ik kan haar niet vinden. Mijn volk wordt steeds zwakker en er zijn zoveel darren. Er zijn voortdurend koninginncellen, maar ik zie nooit een uitgelopen dop.

In al die gevallen is er zo goed als zeker sprake van eierleggende werkbijen. Wat moeten we daar mee? Het is een ingewortelde gewoonte van imkers om een volk met eierleggende werkbijen van de standplaats te verwijderen en de raten een voor een op enige afstand af te slaan. De gedachte er achter is, dat de eierleggende werkbijen niet kunnen vliegen en achterblijven. De overige bijen keren terug naar de standplaats waar ze zich inbedelen bij de buurvölker die iets naar de open plek zijn aangeschoven. Ook kunnen de terugkerende bijen op dezelfde plek in een andere kast worden opgevangen waarin schone raten en een raat met open broed zijn gehangen. Nu wordt geprobeerd een koningin in te voeren, meestal tevergeefs. Tevergeefs, omdat eierleggende werkbijen wel degelijk kunnen vliegen. Dat bleek toen een onderzoeker in 1962 de activiteiten van leggende werkbijen die hij had gemerkt, bestudeerde. Door omstandigheden moest het observatievolk twintig meter worden verplaatst en toen bleek tot zijn verbazing dat de gemerkte eierleggende werkbijen bij de oude standplaats rondvlogen. Ook maakten ze later vluchten, die in dit geval tot dertien minuten duurden. Conclusie: het op enige afstand afslaan van een volk met eierleggende werkbijen om deze op die manier kwijt te raken heeft geen enkele zin.

Hoe dan wel?

Vroeg of laat krijgen we allemaal met eierleggende werkbijen te maken en met succes pas ik het volgende toe als het volk nog de moeite waard is om een bevruchte koningin te krijgen. Sla de bijen van de raten op de bodemplank. Meestal is er dracht en het is prima als er ook nectar uit de raten op de bijen terecht komt. Omdat er dracht is komt uit deze handelwijze geen roverij voort. De belegde raten worden apart gehouden. De bijen zijn opvallend rustig, door het afslaan is de samenhang volledig verbroken en ze lijken murw. Als alle bijen zijn afgeschud in de onderbak wordt deze weer opgevuld met raten. In de bovenbak wordt een afleggetje met leggende koningin gehangen, de bak aanvullen met raten stuifmeel/nectar en op de onderbak plaatsen. Om de raten te sparen wordt het broed van de eierleggende werkbijen aan een ander volk gegeven. Het volk sluiten en een tijdje met rust laten. Is het volk inmiddels al zo lang moerloos dat het moet worden opgeruimd dan sla ik de bijen af in een zwermkieps, bestuif ze met water en stort ze vervolgens op een ander volk dat eerst goed is berookt. Bij een dergelijke aanpak zijn goed weer en dracht een absolute eis. Is er geen dracht en wel een volk met eierleggende werkbijen, dan alleen in de avond werken in verband met roverij. Alle raten worden afgeslagen en de belegde raten worden apart gehouden en bij een ander volk ingehangen. Het volk wordt op een broedkamer teruggebracht. Tijdens dit werk worden alle raten met bijen met de plantespuit bestoven met water waaraan essence van vanille, rum of een ander geurtje is toegevoegd. Uit het moergoede volk waarmee we het gaan verenigen nemen we een raam open-broed en dat komt zonder bijen in het moerloze volk. Het moerloze volk afdekken met een dekplank. De raten met bijen van het moergoede volk worden nu ook een voor een bestoven met de plantespuit, afdgedekt met een krant en het omgekeerde dak om de krant op z'n plaats te houden. Later in de avond, als alles tot rust is gekomen wordt de broedbak met moerloze bijen op de krant van het moergoede volk gezet. De aanwezigheid van los voer in de raten vergemakkelijkt het verenigen. De bijen zijn in staat zich met voedsel vol te zuigen en als ze na het verenigen toch als vreemde worden aangepakt kunnen ze de belaagster voedsel aanbieden om de vrede te tekenen. De essence die aan het water is toegevoegd moet er voor zorgen dat de bijen van beide volken eenzelfde geur krijgen.

'Spontane' imkers op het koolzaad

De bijen op het koolzaad waren des duivels. Nadat het karwei was afgemaakt ontstond voor een imkerduo van de imkervereniging Gorssel het probleem om zelf in de auto te komen en de bijen erbuiten. Dit is hun verhaal.

'Harry werd snel naar binnen gewerkt, terwijl ikzelf al joggend achter de auto aan, probeerde zoveel mogelijk belagers kwijt te raken. Het lukte! Bliksemsnel kon ik in de wagen springen. De paar bijen die toch binnen kwamen beperkten hun aanvallen tot de achterruit.

'Toch spontane lui, die imkers' dachten we toen we plotseling midden op de weg die tussen de koolzaadvelden door liep, een 60-plusser met bijenkap op uit zijn bovenbroek zagen springen en in zijn keurig witte onderbroek met rood opgezwollen knieën boven een paar spierwitte benen de beroemde Balinese Kecakdans perfect zagen uitvoeren. Uit de broekspijpen van zijn weggeslingerde bovenbroek kwamen intussen de bijen massaal te voorschijn. Helaas konden we de beste man niet helpen. Zijn vrouw stond op veilige afstand onthutst toe te kijken. Nog iemand die zijn bijen op het koolzaad verkeerd had ingeschat.

Het weer in september

Voor de periode 1961-1990 geldt als landelijk gemiddelde 136 uren zonneschijn, 68 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 18,3°C. Hoe het weer zich de afgelopen vijf jaren in september gedroeg kunt u in het onderstaande tabelletje aflezen.

September-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1989	normaal	normaal	warm (19,9)
1990	zr.somber (100)	zeer nat (108)	koud (16,8)
1991	normaal	normaal	warm (20,0)
1992	normaal	vrij droog	normaal
1993	somber (116)	zeer nat (129)	koel (17,1)

Geraadpleegd

Jaycox, Elbert R. Do laying workers fly? Beekeeping tips and topics 1982: 74-75

Dijk, Gerrit van. Doorvliegertje 10, De Vliegplank 4(5): 10-13. Imkersvereniging Gorssel.

Bepaling van het enzym glucose-oxidase in honing

J.D. Kerkvliet, Inspectie Gezondheidsbescherming
Keuringsdienst van Waren, Amsterdam

Samenvatting

Beschreven wordt een snelle semi-kwantitatieve screeningsmethode voor de bepaling van het enzym glucose-oxidase in honing. Bij verdunning van honing met water maakt dit enzym waterstofperoxide vrij. Hiervoor wordt 10 g honing opgelost in 40 ml water. Na 1 uur wordt een peroxide teststrip (Merck) gedurende 1 seconde in de oplossing gestoken en na 15 seconden wordt de blauwe kleur afgelezen met behulp van de kleurschaal. Een waarde 0 kan veroorzaakt zijn door te sterke verwarming van honing, vitamine C of door de eventuele aanwezigheid van het enzym katalase. De verkregen waarde geeft na vermenigvuldiging met 5 de activiteit van glucose-oxidase in microgrammen per gram honing per uur bij 20°C.

Summary

A fast semi quantitative screening procedure is described for the determination of the enzyme glucose-oxidase in honey. Upon dilution of honey with water this enzyme releases hydrogenperoxide. For this 10 g of honey is dissolved in 40 ml water. After 1 hour a peroxide teststrip (Merck) is dipped into the honey solution during one second and the obtained blue colour is read after 15 seconds by means of the colour scale. The obtained value, multiplied by 5, gives the amount of hydrogenperoxide in microgram/gram honey/ hour at 20°C. Zero value may be caused by heated honey, by the presence of vitamine C or by the presence of the enzyme katalase.

Inleiding

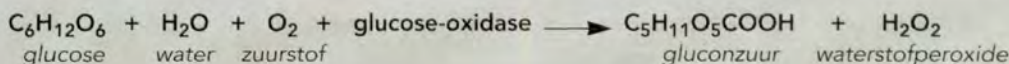
In honing komen verscheidene enzymen voor zoals amylase (diastase) - dat zetmeel omzet in maltose - en invertase, dat saccharose omzet in glucose en fructose. Ook het enzym glucose-oxidase komt in honing voor. Het zet de suiker glucose gedeeltelijk om in

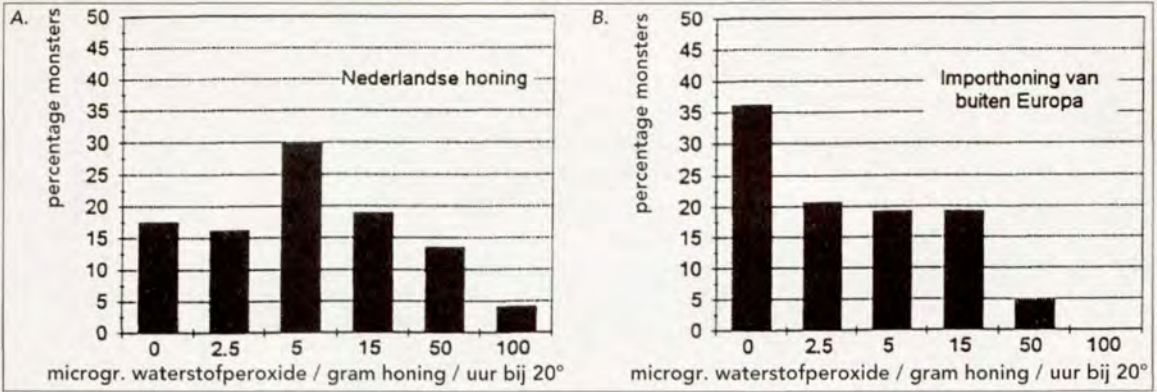
gluconzuur en waterstofperoxide maar alleen als voldoende water (bijvoorbeeld speeksel in de mond) aanwezig is. Voor chemisch geïnteresseerden is het verloop van de reactie onderaan weergegeven.

In honing zelf vindt deze reactie dus niet plaats; pas als honing met voldoende water verdund is kan waterstofperoxide ontstaan. Het glucose-oxidase is - in tegenstelling tot de beide andere genoemde enzymen in honing - wel van belang voor de mens. Het ontstane waterstofperoxide werkt remmend op de groei van ziekteverwekkende bacteriën; vandaar het gebruik van honing bij keelontstekingen. Daar komt bij dat dit waterstofperoxide in honing veel effectiever werkt dan zuiver gekocht waterstofperoxide. Dit vindt zijn ooraak in het feit dat in honing nog allerlei flavonoïden aanwezig zijn die de werking van waterstofperoxide versterken. Zo wordt er ook de laatste jaren in Nederland onderzoek verricht naar de gunstige eigenschappen van honing bij de genezing van brandwonden (1). De bacteriegroeiremmende eigenschappen van honing worden dus veroorzaakt door het enzym glucose-oxidase, door flavonoïden en wellicht nog door andere stoffen zoals onlangs aangetroffen in Manuka honing (2). Het totaal aan deze bacteriegroei remmende stoffen wordt onder de verzamelnaam inhibinen samengevat.

Bepaling van glucose-oxidase

Een bekende methode om het gehalte aan glucose-oxidase in honing te bepalen is de volgende: uit een op een constante pH gehouden verdunde honing-oplossing (pH=6,5) wordt bij 37°C waterstofperoxide ontwikkeld door de activiteit van het in de honing aanwezige glucose-oxidase. Vervolgens wordt de kleur gemeten die met 0-dianisidine en peroxidase in aanwezigheid van waterstofperoxide ontstaat (3). Recent is door het laboratorium van de Keuringsdienst van Waren een zeer eenvoudige semi-kwantitatieve screeningsmethode ontwikkeld. De methode maakt gebruik van de peroxide-teststrips van de firma Merck. Hoewel deze teststrips niet zijn bedoeld voor honing, kunnen ze wel op eenvoudige wijze voor meting in

Figuur. Activiteit van glucose-oxidase uitgedrukt in microgrammen waterstofperoxide gevormd uit één gram honing in één uur bij 20°C. De activiteit van glucose-oxidase werd gemeten m.b.v. de beschreven semi-kwantitatieve test-stripmethode.

honing gebruikt worden. Indien honing (bij voorkeur 10 gram) met de viervoudige hoeveelheid water verdund (40 ml) wordt, vormt zich bij kamertemperatuur (20°C) waterstofperoxide. Uit proefnemingen door de keuringsdienst blijkt dat na ongeveer 1 uur deze ontwikkeling zijn maximum waarde bereikt heeft. Na dat uur wordt een peroxide teststrip 1 seconde in de oplossing gestoken en na 15 seconden de ontstane blauwe kleur afgelezen met behulp van de kleurschaal. Deze schaal loopt van 0 tot 25 mg waterstofperoxide/liter. Het gevonden getal vermenigvuldigd met 5 geeft het aantal microgrammen (1 microgram is 1/1000 mg) waterstofperoxide aan, gevormd door 1 gram honing in 1 uur. Hoe hoger het getal hoe hoger de activiteit van glucose-oxidase in de honing.

Technische uitvoering

Om de bepaling uit te voeren zijn nodig:

- gedestilleerd of gedemineraliseerd water, te koop in elke supermarkt vaak onder de naam demiwater (bijvoorbeeld voor stoomstrijkijzers) voor ca. f 1,- per liter.
- doosje à 100 stuks peroxide teststrips, Merckoquant art.nr. 10.011. Helaas levert de Fa. Boom in Meppel niet langer aan particulieren; de strips moeten gekocht worden via een apotheek of bij voldoende belangstelling via Het Bijenhuis. De kosten zijn ca. f45,- per doosje.

De uitvoering geschiedt als volgt:

Weeg 10 gram honing af en voeg 40 ml (=40 gram) water toe. Los de honing op zonder te verwarmen. Laat de oplossing 1 uur bij kamertemperatuur staan. Steek na die tijd 1 teststrip gedurende 1 seconde in de oplossing en vergelijk na 15 seconden de ontstane

blauwe kleur met de bijgeleverde kleurschaal. Lees het gehalte in mg/liter af. Vermenigvuldig dit getal met 5. Het verkregen getal geeft het gehalte waterstofperoxide in microgrammen afkomstig van het enzym glucose-oxidase uit 1 gram honing in 1 uur bij 20°C. Voorbeeld: een aflezing 2 mg waterstofperoxide/liter betekent dat er 10 microgram waterstofperoxide per gram honing per uur bij 20°C is ontstaan.

In de figuur zijn de resultaten van het onderzoek van 74 Nederlandse honingen en 130 van buiten Europa geïmporteerde honingen in de vorm van een staafdiagram uitgezet.

- resultaten van 74 Nederlandse honingsoorten
- resultaten van 130 buitenlandse honingsoorten

Een waarde 0

Door diverse oorzaken kan een gehalte 0 gevonden worden:

- indien de honing te langdurig en/of bij te hoge temperatuur verhit is geweest. Verwarming van honing bij 70°C gedurende een half uur doet het enzym geheel verdwijnen, terwijl dan toch het enzym amylase (diastase) en invertase voor een groot deel intact blijven. Ook als honing langere tijd wordt bewaard neemt het gehalte sterk af.
 - Indien in de honing vitamine C aanwezig is. In dat geval wordt het waterstofperoxide gebruikt om vitamine C te oxideren waardoor geen waterstofperoxide overblijft. Voor zover bekend bevatten alleen thijm- en munthoning vitamine C.
 - Indien het enzym katalase aanwezig is. Dit enzym kan in sommige stuifmeelsoorten aanwezig zijn. Katalase ontleedt waterstofperoxide (in water en zuurstof) afkomstig van glucose-oxidase zodra het ontstaat.
- Het is op dit moment niet bekend of er nog andere

factoren in honing aanwezig zijn die de activiteit van glucose-oxidase remmen.

Resultaten

Gemiddeld is de activiteit van glucose-oxidase in de onderzochte Nederlandse honingmonsters hoger dan in de onderzochte buitenlandse monsters, maar toch heeft 15% van de onderzochte Nederlandse honingen een waarde 0 door één van de hierboven genoemde oorzaken. Ruim 36% van de geïmporteerde honingen bezit de waarde 0, waarschijnlijk ten gevolge van het afvullen van de potjes in Nederland. Wel moet er met nadruk op gewezen worden dat ook al is de waarde 0 de honing meestal wel aan de eisen van het Honingbesluit (Warenwet) voldoet, er zijn geen wettelijke eisen aan het gehalte glucose-oxidase. Wel zou een hoog gehalte bijvoorbeeld kunnen dienen als criterium voor enzymrijke honing. Vergelijken we de gevonden gehalten met de literatuurwaarden (4) dan

blijkt dat de laatste een factor 5-6 hoger liggen dan de screeningswaarden. Dit komt omdat de officiële methode werkt in een gebufferde honingoplossing bij 37°C; onder deze omstandigheden werkt het enzym optimaal. De beschreven methode is als screeningsmethode te gebruiken mits men er bij vermeldt 'bij 20°C'.

Literatuur

- Postmes, Th. (1994). Honing en brandwonden. Tijdschrift voor integrale geneeskunde 9(5): 180-192. (1)
 Molan, P.C., Smith, I.M., Reid, G.M. (1988). A comparison of the antibacterial activity of some New Zealand honeys. J. Apic. Res. 27(4): 252-256. (2)
 White jr., J.W., Subers, M.H. (1963). Studies on honey Inhibine 2. A chemical assay. J. Apic. res. 2(2): 93-100. (3)
 Dustmann, J.H. (1972). Über den Einfluss des Lichtes auf den peroxid-Wert (Inhibin) des Honings. Z. Lebens.-Unters. u. Forsch. 148(5): 263-268. (4)

bijen

ROBIN

vervolg van vorige maand

Ervaringen van een beginnend bijenhoudster

Na de beginnerscursus, het afgelopen jaar, bezorgde een collega-imker mij mijn eerste 8-raamsvolkje. Samen met de hiervan gemaakte veger en twee zelf met zweet in de schoenen geschepte zwermen, begon ik na 12 jaar IVN-werk, een geheel nieuwe fascinerende hobby. Mijn man timmerde vier Spaarkasten met schuiflade, twee uitgevoerd in vuren en twee in WBP (water boiled proof; soort multiplex; red.) en plaatste die in de achtertuin van onze woning in Hooge Mierde. Dit dorp is voor de bijen een waar paradijs daar er naar mijn weten in totaal twee imkers actief zijn en de dorpskern enkele jaren geleden door de gemeente werd aangeplant met linden. In veel plantsoentjes groeien mahonia, malus en rode ribes soorten. Onlangs werd op mijn advies een smal groenstrookje naast mijn woning door de gemeente ingeplant met mahonia, ribes en rosa soorten. Nabij de kasten plantte mijn man wat kersen, pruimen, perziken en aalbessen en direct voor de kast een *Robinia pseudoacacia* 'frisia' met daaronder hyacinten. Via de heer Kies uit Hilvarenbeek, hovenier en imker, kwam ik aan een *Ptelea trifoliata* 'Aurea'. Het exemplaar was volgens de heer Kies afkomstig uit het arboretum van de Ambrosiushoeve en bij hem in gebruik als moederplant. In de volksmond heet hij lederboom of parfumbloom. Natuurlijk werden er ook een door de heer Speelziek in **bijen** aangeprezen *Euodia hupehensis* aangeplant en de al vanaf december bloeiende *Mahonia media* Charity. Het is nu nog enkele jaartjes wachten eer de boompjes en planten tot hun volle wasdom zijn gekomen en met hun geuren en kleuren de bijen echt massaal lokken en gaan verwennen.

Om er nu achter te komen in welke kast de bijen het best zouden gedijen gebruikte ik voor de inwintering van volk 1 twee broedkamers van WBP, voor volk 2 een broedkamers van vuren en een BK van WBP en voor volk 3 twee broedkamers van vuren op elkaar met daarop de traditionele dekplank. Voor het inwinteren plaatste ik de volken in twee broedkamers en één met een dekplank met aan de voorkant drie met gaas afgesloten voedergaten ter grootte van het deksel van een Hakpot en aan de achterkant een kijkvenster van plexiglas. In elke kast hing ik vier sluitramen en ik schoof de varroalade onder het volk. Alle volken werden na het slingeren van de laatste

Een bijenzwerm is vaak het begin van een fascinerende hobby. Foto M. Boerjan

lindehoning geleidelijk ingewinterd met 15 kg suiker.

Op 26 februari jl. bij een temperatuur van 12°C kwamen de bijen massaal naar buiten. Een metterhaast voor de kasten gehangen nat wit laken bleek de bijen niet aan te trekken om er hun behoefte op te doen. Blijkbaar vlogen ze allemaal dezelfde richting uit en keerden met feloranje stuifmeel terug.

Op 30 maart hield ik mijn eerste voorjaarsinspectie. De pijp werd gevuld met de gedroogde vruchtpluimen van de azijnboom, ik genoot van een heerlijk gegons van bijen rondom me. Dit voorjaar begon erg vochtig dus ik was benieuwd naar wat ik in de kasten aan zou treffen. De dekplank omhoog gewipt en de heerlijke geur van propolis en was komt naar je toe.

In een kast vond ik vier flink beschimmelde raten, een vochtige varroalade en veel natte dode bijen op de gaasbodem, twee kasten hadden elk twee beschimmelde raten en minder dode bijen op de gaasbodem. Op advies van een imker van de bijenvereniging uit Reusel bracht ik alle ramen met bijen naar de onderbak, daarop legde ik drie kranten met daarin voorgeprikte gaatjes en daar bovenop kwam een tweede bak met lege uitgebouwde ramen zodat de bijen bij eventueel gebrek aan ruimte zichzelf naar boven kunnen vreten.

Op 18 april hield ik mijn tweede controle. Alleen

kast 3 had kennelijk ruimtegebrek en had zich door de krant naar boven gevreten. In kast 3 en 4 vind ik naast veel werksterbroed ook flink darrebroed en enkele uitgelopen darren. Al turend naar het gewemel van bijen op een raampje viel mijn oog op een bij die de kwispeldans uitvoerde. Ongelooflijk hoe een bij in staat is de richting en de aangegeven afstand van een drachtbron in het horizontale vlak op een verticaal vlak weer te geven door middel van dansjes in de duisternis. Omdat het aantal bijen in deze tijd van het jaar nog beperkt is heb ik vandaag, nadat ik enkele dagen geleden nog bij de voorzitter van de vereniging op zijn volken had mogen oefenen, meteen maar de moer in een vangbuis gedaan en gemerkt en geknipt. Het merken deed ik met een speciale rode merkstift voor moeren (veel gemakkelijker dan plakkerijtjes). Het knippen ging bij drie moeren goed, bij de vierde moer verloor ik even de concentratie toen de moer wat onrustig werd en raakte haar iets met de schaar in het tweede achterlijfssegment. Even slikken. Nooit meer zal het in mijn hoofd halen om een nagelschaartje te gebruiken bij het knippen. De punten daarvan zijn veel te scherp. Beter is het om een schaar met stompe uiteinden te kopen. Het is nog even afwachten hoe de moer het verder maakt, de werksters komen in ieder geval nog met stuifmeel thuis.

Prachtig is het om al die bijen met hun gekleurde pofbroekjes thuis te zien komen. Op een krukje dichtbij de kast, kijkend naar de vliegplank is puur genieten en valt de rust over je. Onbegrijpelijk denk je dan hoe bijen in staat zijn de weg naar hun kast terug te vinden ondanks de verplaatsing van de zon, het soms verdwijnen van de zon achter te wolken of een plotselinge zijwind. Als je dan ook nog weet dat jouw bijen zoveel bloemen van bomen en planten in het dorp hebben bestoven dan doet je dat echt goed. Bomen gaan meer zaad geven en daar varen de vogels en andere dieren weer wel bij. Fruitbomen in de omgeving geven meer en beter fruit, augurk en koolsoorten en andere groenten geven een hogere opbrengst en zeldzame plantjes in bermen worden in standgehouden.

Vorig jaar vroeg de juffrouw van groep 5 van de vlak naast mijn huis gelegen basisschool of ik een middagje wilde komen praten over bijen, wespen en imkeren. Hoe onwennig het ook was ik deed het met plezier. Er was een speciaal hoekje in de klas ingericht waarin de kinderen allerlei meegebrachte dingen over bijen en wespen hadden neergelegd. Een imker had er leuke imkerattributen uitgesteld. De kinderen waren dolenthousiast en eentje kreeg een kap op en een pijp. Een raampje ging van hand tot hand en grote

heldere foto's over bijen en wespen in het bekende jeugdtijdschrift de WAPITI gaven meer duidelijkheid. Iedereen kreeg een meegebrachte hoornaar te zien, een wespennest, een vegerkast en de bekende bijenprodukten. De kinderen hadden al twee middagen op school les gehad van de juf met diaserieën en biologieboekjes en nog vonden de kinderen het leuk en zaten vol vragen. Hoe oud wordt de moer? Wat moet ik doen bij steken?

Mw. Verspaandonk-Schijvens, Hooge Mierde

Broeder Adam erelid van Buckfast vereniging

Op 4 juli j.l. was het zo ver dat het al langer bestaande plan van de vereniging 'Buckfast Belangen Verenigd' om Broeder Adam het erelidmaatschap aan te bieden ten uitvoer kon worden gebracht. Na een voorspoedige vlucht per KLM en een autorit zonder zoeken, doemde het tegen een heuvel gelegen Mountrose Nursery Home op. Zoals bekend laat de gezondheidstoestand van Broeder Adam de laatste jaren wat te wensen over.

Tot mijn verrassing bleek hij er zeer monter bij te zitten. Op het moment van binnenkomst zat hij het julinumnummer van het Deutsches Bienenjournal te lezen. Toevallig had ik dit blad in het vliegtuig gelezen en het duurde dan ook maar even voor we in discussie waren over het artikel waarmee hij bezig was. Het bleek dat hij nog een behoorlijk scherpe kijk op de zaken heeft en kritische kanttekeningen plaatst bij wat hij leest. Zeer content is hij met het artikel van Klaus Fehrenbach in het blad Imkerfreund van juni j.l., waarin Carnica en Buckfast vergeleken worden. De uitkomst van de vergelijking verschaft hem zeer veel genoegen.

Hij stond erop dat ik zijn kopie mee zou nemen hoewel ik vond dat hij die maar moest houden. Ik besloot dat ik bij het weggaan zou vergeten mee te nemen.

En toen het doel waarvoor ik gekomen was. Het aanbieden van het erelidmaatschap van 'Buckfast Belangen Verenigd'. Broeder Adam was er zeer content mee. Hij accepteerde graag. De netjes ingelijste brief van onze voorzitter Luuk de Wit kreeg onmiddellijk een plaatsje aan een lege spijker midden boven het bed. Helaas bleek de batterij van mijn fototoestel het begeven te hebben, zodat de overhandiging van de brief niet op de gevoelige plaat vastgelegd kon worden. Gelukkig bood de Polaroidcamera van de hoofdzuster, die bediend werd door de huismeester, tijdens de lunch nog uitkomst. Die lunch was de eerste sinds vele dagen die weer in de eetzaal genuttigd kon worden. Daarvoor was de conditie onvoldoende om met het looprek de afstand van ongeveer 40 meter naar de eetzaal af te leggen. Broeder Adam heeft veel last van evenwichtstoornissen. Maar die vierde juli had hij een heel goede dag volgens de verpleegsters. En 'Buckfast Belangen Verenigd' ook. Het is tenslotte niet niks om naast de oprichter en ex-voorzitter Gosse v.d. Velde zo'n erelid in je vereniging te krijgen. Bij het weggaan werd ik door ons nieuwe erelid teruggeroepen uit de gang. Ik moest het artikel van Fehrenbach niet vergeten!

Allan Reeder, Roden

Tuter

Na ongeveer zes jaar met plezier imkeren had ik bij een controle van een volk een tutende moer lopen op het raam dat ik vasthield.

Na enig zoeken tussen de talloze bijen op het raam zag ik de koningin druk over de andere bijen heenlopen en waar maar een paar millimeter ruimte was haar borst op de raat drukken met het bekende tutende geluid als gevolg. Ze hing dan met haar achterlijf op een andere bij zonder haar vleugels bij het tuten te gebruiken. Ik heb haar zo enige tijd gadegeslagen - heerlijk in het zonnetje - en ze herhaalde het tuten op precies dezelfde wijze. Toch wel een erg bijzondere en leuke ervaring!

Enkele weken later al een paar ramen met eitjes in dit volk gezien, dus de bruidsvlucht was ook goed gelukt, ondanks de tientallen zwaluwen, die meermalen duikvluchten laag boven de bijenvolken uitvoeren. Je hoopt dan maar, dat ze het meest darren vangen, ofschoon die sneller vliegen dan haalbijen.

Hans van Duin, Alphen a/d Rijn

Cees van de Hul (links) tijdens de open dag op het Bijenhuis in 1993.

In memoriam Cees van den Hul

Op 24 juni j.l. overleed geheel onverwacht op 72-jarige leeftijd onze hulp en toeverlaat Cees van den Hul.

Het imkeren leerde hij van zijn vader, en zijn bijen namen vanaf zijn twaalfde jaar een groot deel van zijn leven in beslag. Cees volgde met belangstelling alle ontwikkelingen in de bijenteelt. Wanneer hij door eigen ervaring er van overtuigd was dat het nuttig was om een bepaalde methode te volgen of bepaald materiaal te gebruiken, trachtte hij zijn collega-imkers hiervan ook te overtuigen. Hij was gedurende 60 jaar lid van de afdeling Wageningen van de VBBN.

Cees was een rustige en bescheiden man, maar in de imkerswereld was hij een markante figuur; zijn weloverwogen voorstellen werden door de leden van het Hoofdbestuur vaak ter harte genomen.

Op de bijenmarkten werkte Cees gedurende 17 jaren belangeloos mee in de Bijenhuis-kraam. Daar was hij voor velen een vertrouwd aanspreekpunt; hij stond altijd klaar met raad en daad.

Wij zullen Cees missen en wij wensen zijn vrouw en familieleden sterkte met dit grote verlies.

Roel ten Klei, Bedrijfsleider Bijenhuis.

Regeling vervoersverbod bijen Nunspeet en Dronten 1994

In de gemeenten Nunspeet en Dronten zijn door de rijksbijenteeltconsulent uitbraken van Amerikaans vuilbroed geconstateerd. Ter voorkoming van verdere verspreiding van deze voor bijen besmettelijke ziekte is met de onderhavige regeling een vervoersverbod van bijen van en naar de gebieden rondom de besmettingshaard vastgesteld. Het is verboden bijen te vervoeren van of naar de gebieden die als volgt zijn begrensd:

Nunspeet

In de gemeente Nunspeet vanaf de Vreeweg de Randmeerweg volgend in westelijke richting tot de Bredeweg, deze volgend in zuid-oostelijke richting tot de Hardewijkweg, deze volgend in westelijke richting tot de Klarenweg, deze volgend in zuid-oostelijke richting tot de Stakenbergseweg, deze volgend in noordelijke richting overgaand in de Halfweg tot de kruising met de Elspeterweg, deze volgend in zuidelijke richting overgaand in de Apeldoornseweg tot de kruising met de Vaassenseweg, deze volgend in oostelijke richting overgaand in de Elspeterweg in de Gemeente Epe tot de kruising met de Elburgerweg, deze volgend in noordelijke richting overgaand in de Vierhousterweg, deze volgend in westelijke richting tot de kruising met de Gortelsseweg, deze volgend in noordelijke richting tot aan de Eperweg, deze volgend in noord-westelijke richting tot de Klaterweg, deze volgend in noord-westelijke richting tot de kruising met de Bovenweg, deze volgend in westelijke richting tot de Glindeweg, deze volgend in noordelijke richting tot de kruising met de Zuiderzeestraatweg, deze volgend in zuidelijke richting overgaand in de Merenbergerweg tot de kruising met de Horstelweg, deze volgend in noord-westelijke richting tot de Drostenweg, deze volgend in zuid-westelijke richting overgaand in de Knibbelweg tot de Bliksweg, deze volgend in noordelijke richting tot het Veluwemeer. De kustlijn van het Veluwemeer volgend in zuid-westelijke richting tot de Vreeweg deze volgend in zuid-westelijke richting tot de Randmeerweg.

Dronten

In de gemeente Dronten de Spijkweg vanaf de Elburgerweg volgend in zuidelijke richting tot de Bremerweg, deze volgend in noord-westelijke

richting tot de Oldebroekerweg, deze volgend in noordelijke richting tot de Baan, deze volgend in noord-westelijke richting tot de Swifterweg, deze volgend in noord-westelijke richting tot kruising met de Biddingringweg (N305), deze volgend in noordelijke richting tot Elburgerweg, deze volgend in oostelijke richting tot de kruising met de Ellerweg/Abbertweg. De Abbertweg volgend in oostelijke richting tot de Drontermeerdijk, deze volgend in zuidelijke richting tot de kruising met de Elburgerweg.

De vervoersverboden Leusden 94.1 van 27 mei 1994 en Almere van 24 juni 1994 zijn per 21 juli 1994 opgeheven (J 9412028 JBZ).

De Staatssecretaris van

Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

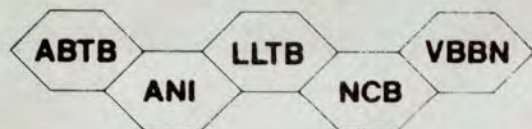
Schrijvende imkers gezocht

De Nederlandse ontwikkelingsorganisatie SNV heeft gedurende vele jaren een bijenteeltprogramma in Nepal ondersteund. Vanaf augustus 1994 zal het 'Beekeeping Development Programme' zelfstandig verder gaan.

Via SNV kwam het verzoek binnen van imkers in Nepal om met Nederlandse imkers te corresponderen.

Indien u hiervoor belangstelling heeft, kunt u schrijven naar: Department of Agriculture, Beekeeping Development Programme, Godavari, Kathmandu Nepal.

U kunt ook bellen met: T. van Enckevoort, op woensdag 070-3440217, op dins- en vrijdag 05700-28814.

BEDRIJFSRAAD

Uit de Bedrijfsraad

Het bestuur van de Bedrijfsraad vergaderde op 13 juni 1994. De volgende onderwerpen zijn besproken:

- Door imkers is de vraag gesteld: Wat is het nut van de AID? De AID is een soort politiedienst en maakt proces-verbaal op als er schade gemeld wordt (bijvoorbeeld spuutschade bij bijen). De AID probeert, in goed overleg met de imkers en het onderzoekscentrum Ambrosiushoeve de dader te achterhalen. In de praktijk is het echter vaak moeilijk om de bewijslast rond te krijgen en de dader verantwoordelijk te kunnen stellen. Het blijft een noodzaak om altijd bij spuutschade het meldingsformulier in te vullen en op te sturen naar de secretariaten van de Imkersbonden.

- Uitleen tentoonstellingsmateriaal 'Floriade':

Door de VBBN is een concept uitleenreglement opgesteld. Kosten van reparatie e.d. zijn voor de lener. Nog te bezien of er een algemene verzekering voor deze materialen afgesloten kan worden.

- Onderzoekprogramma 1995 Ambrosiushoeve:

De ANI diende twee voorstellen in en een vraag:

1. Verbetering van de bestuiving door aanbieden van stuifmeel in de 'Bee Booster'.

2. Onderzoek naar de invloed van fluvalinaten in bijenwas.

3. Sporen van Amerikaans Vuilbroed in bijenwas (literatuuronderzoek).

Alle drie de voorstellen zijn door Bedrijfsraad akkoord bevonden voor inzending naar LBS afdeling Bijenteelt. De ABTB wil weten wat de stand van zaken is met het door hen gevraagde onderzoek naar 'De invloed van honingbijen op de wilde flora en fauna'. Hoe wordt het onderzoek aangepakt en wat zijn de vorderingen?

- Enquête over het blad 'bijen':

Na discussie over de aanpak van deze enquête gaat de Bedrijfsraad akkoord. (Hooft thuis in het overleg tussen de redactie en de besturen.)

- Claim inkomstenverlies van een teler door vermeende slechte kwaliteit van geplaatste bestuivingsvolken.

* Als er gewerkt was met de voorwaarden van het LBS was er nooit een claim geweest.

De Bond van Bijenhouders NCB is in deze geen partij, maar heeft wel ter ondersteuning van de imker een brief gestuurd naar de verzekeringsgever.

Bij het begin van het bestuivingsseizoen, in 'bijen' de nadruk leggen op de bestaande voorwaarden.

- Spuutschade West-Brabant:

Het onderzoek loopt nog. De getroffen imkers hebben veel waardering geuit voor de manier van onderzoek door de AID en de Ambrosiushoeve.

- Dhr. A. v.d. Wildenberg, directeur honingzemerij 'Het Zuiden' BV, gaat deze onderneming per 1 augustus 1994 verlaten. De RvC is bezig om, in overleg met de huidige directie, de vacature zo snel mogelijk op te vullen.

- Contributie Apimondia:

Er zijn vragen gerezen over het nut van deze organisatie en wat er wordt gedaan met de contributie?

Dit onderwerp zal t.z.t. in 'bijen' verder worden toegelicht.

- Wijziging secretariaat ABTB.

Ir. G. Selman zal zijn secretariaatswerkzaamheden voor de Imkersbond ABTB beëindigen. Deze functie wordt door mevrouw M. Kortekaas-Schotman per 8 juni a.s. ingevuld.

- Rekening en bescheiden Bedrijfsraad 1993:

De heren G. Hollander (ABTB) en D. van Houwelingen (ANI) hebben de rekening en boeken 1993 gecontroleerd en in orde bevonden.

- Voortgang werkgroep Toekomst van de Ambrosiushoeve: geen nieuws. Wensen en voorstellen zijn welkom.

- Bijsluiters in 'bijen': bespreken in redactie-besturen-overleg.

- Medefinanciering bibliotheek Wageningen LU:

Iedere imker kan hier gebruik van maken, dan kosten van onderhoud voor de vijf imkersorganisaties? Na discussie wordt besloten om dit punt opnieuw op de agenda te plaatsen nadat het onderwerp eerst in de Bonden besproken is.

- Imkerscursussen:

Naar de overlegvergadering van het LBS afdeling Bijenteelt op 13 juni verwezen.

- IKC wil in het najaar 1994 een onderzoek starten naar de ontwikkelingen in de bijenhoudery. Dit is een herhaling van een vergelijkbaar onderzoek enkele jaren geleden. De vragenlijst is met de leden van de Bedrijfsraad doorgenomen, aangevuld en akkoord bevonden. De resultaten en eventueel daaruit voortvloeiende acties van het onderzoek zullen worden bekendgemaakt.

LANDBOUWSCHAP

Vergadering afdeling Bijenteelt

J. Beekman

Het bestuur van de Bedrijfsraad vergaderde op 13 juni 1994 met de secretaris Ir. Kuypers van het Landbouwschap (LBS) afdeling Bijenteelt. Voorzitter was dhr. D. Vunderink.

De volgende punten zijn besproken:

- Verslag van de 70ste vergadering d.d. 21 maart 1994.

- Overlegorgaan drachtplanten:

Het verslag van 1 juni 1994 werd voor kennisgeving aangenomen.

- Brief aan de VD:

Gevraagd wordt om duidelijke richtlijnen voor het grensoverschrijdend handelsverkeer met bijenvolken.

- Kamervragen over regeling vervoer, levende dieren en produkten 1993. De Minister heeft in feite gewezen op hetgeen in de Bijenwet daarover is geregeld.

- Diagnostisch onderzoek:

Het dagelijks bestuur van het LBS heeft besloten om de bijdrage aan de Stichting Gezondheidszorg voor Dieren ten behoeve van het diagnostisch onderzoek op bijen per 1 januari 1995 te schrappen.

In de praktijk komt het er dus op neer dat de imkers vanaf die datum zelf de kosten van het diagnostisch onderzoek aan hun bijen moeten betalen!!

- Ambrosiushoeve, verslag onderzoekprogramma 1993, en de door de financiers ingestelde commissie die het bestuur zal adviseren over de toekomstmogelijkheden voor het praktijkonderzoek insektenbestuiving en bijenhouderij.

- Onderwijszaken:

Naar aanleiding van discussie over de problematiek bij het bijenteeltonderwijs is dit onderwerp via de onderwijscommissie LBS ingebracht tijdens het reguliere overleg met het Ministerie. Hier zullen t.z.t. nadere gegevens over worden verstrekt.

- Begroting LBS 1995:

Er moet bezuinigd worden door de afdelingen. Voor afdeling Bijenteelt en de Contactcommissie voor Tuinbouw en Bijenteelt zou dit gerealiseerd kunnen worden door minder vertegenwoordigers namens de Bijenhouderij aan het overleg te laten deelnemen.

252

IMKERSBOND VAN DE ABTB

Uit het Bestuur

B.A.H. Visser

In het openingswoord bij de laatstgehouden bestuursvergadering van de Imkersbond van de ABTB op 8 juni jl. kon de voorzitter, de heer G. Hollander, een tweetal personen speciaal verwelkomen; dat betrof vooreerst het nieuw gekozen lid van het hoofdbestuur, de heer R.H. Molenaar, die de heer H. Heins opvolgt en voorts mevrouw Mariet Kortekaas-Schotman.

Secretariaatswisseling

Binnen het algemeen secretariaat van de ABTB was de heer G. Selman dusdanig overbezet dat er onvoldoende tijd beschikbaar bleef voor de Imkersbond. In goed overleg met het dagelijks bestuur van de ABTB is daarom gekozen voor een oplossing die inhoudt dat mevrouw Mariet Kortekaas-Schotman secretaris is geworden van de Imkersbond. Alle administratieve zaken worden verzorgd

door mevrouw Sacha Arends, die telefonisch bereikbaar is op het hoofdkantoor van de ABTB te Arnhem, 085-542861. Tijdens de vergadering werd afscheid genomen van de heer G. Selman, die na drie-en-een-half jaar de werkzaamheden voor de Imkersbond heeft neergelegd. De voorzitter sprak terecht met waardering over de wijze waarop de heer Selman als secretaris van de bond functioneerde.

Studiedag

Na het vervallen van de jarenlange traditie van het houden van een Imkersdag, samen met de Bijenhoudersbonden van de NCB en de LLTB, is vorig jaar oktober voor het eerst een studiedag georganiseerd en het bestuur besloot daarom in oktober a.s. wederom een studiedag te houden. Er zal worden uitgezien naar een geschikte locatie in Twente. De afdelingen zullen uiteraard tijdig nader worden geïnformeerd.

Landbouwschap

Aandacht werd besteed aan de agenda voor de vergadering van de afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap. Extra aandacht kreeg daarbij een publicatie van het Informatie- en Kenniscentrum Akker- en Tuinbouw (IKC), dat verscheen onder de titel 'Visie op bijenhouderij'. In deze visie wordt een beschrijving gegeven van de huidige stand van zaken in de bijenhouderij en worden tevens de belangrijkste problemen aangegeven en lijnen naar de toekomst uitgezet. De publicatie wordt toegestuurd na overmaking van f 10,- op girorekening 35.44.01 t.n.v. IKC Naaldwijk o.v.v. 'Visie Bijenhouderij'.

Studiedag 15 oktober

Op zaterdag 15 oktober wordt voor de tweede keer de studiedag van de Imkersbond ABTB georganiseerd. Deze vindt plaats in het AOC te Zenderen en begint om 10.00 uur. De zaal is open vanaf 09.30 uur.

Programma

- 09.30-10.00 uur: ontvangst met koffie
- 10.00-10.15 uur: opening
- 10.15-11.00 uur: lezing over drachtplanten
- 11.15-12.00 uur: lezing over Amerikaans vuilbroed
- 12.00-13.30 uur: lunchpauze
- 13.30-14.15 uur: lezing 'kwaliteit van honing en honingverwerking'
- 14.15-15.00 uur: discussie met de inleiders.

Het aanmelden voor deze studiedag gaat via de secretaris van uw vereniging. Er zal een bijdrage in de kosten gevraagd worden.

Voor niet-ABTB-leden kan men zich wenden tot het secretariaat, 085-542911. Niet-leden betalen een extra bedrag van f 5,-.

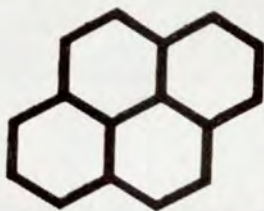
De aanmelding dient vóór 1 oktober a.s. bij de Imkersbond ABTB binnen te zijn.

Ziektebestrijding

Op 20 mei jl. is Amerikaans vuilbroed vastgesteld bij een imker in Leusden. Het hoofdbestuur, de heer R. Veldkamp, die zich speciaal met ziektebestrijding bezig houdt, gaf nadere informatie over de onstane situatie. Daarbij werd extra aandacht besteed aan het besluit van het Landbouwschap om de bijdrage aan de Stichting Gezondheidszorg voor Dieren ten behoeve van het diagnostisch onderzoek op bijen per 1 januari 1995 te beëindigen. Dit houdt in dat het Landbouwschap aan de SGD in overweging geeft vanaf genoemde datum de kosten van het onderzoek, op basis van het profijtbeginsel, in rekening te brengen bij de betreffende bijenhouders. Het bestuur van de Imkersbond kwam na ampel beraad tot de conclusie dat het aanbeveling verdient om in verband met de hoge kosten van het diagnostisch onderzoek uiterst terughoudend te zijn met het gebruik maken van diensten van de SGD.

Overige punten

- Vanaf deze zomer zal de ledenadministratie van onze bond weer als vanouds volledig worden ondergebracht bij de ABTB in Arnhem, zo besloot het bestuur.
- De spuutschadeproblematiek richtte zich vooral op enkele actuele gevallen, waaronder een middel op basis van acetaat dat wordt geïnjecteerd in stammen van eindbomen ter bestrijding van luizen.
- De ontwikkelingen in de Honingzemerij kregen de aandacht met name op het punt van het jaarverslag 1993 en de voorziening in de ontstane vacature door het vertrek van de heer Van de Wildenberg als directeur.
- Vanuit de Drachtplantencommissie werd het bestuur geïnformeerd over de activiteiten in verband met de herinrichting van het Veenkoloniale gebied in het Noorden.

IMKERSBOND VAN DE LLTB

Van het hoofdbestuur

K. Ridderbeks

De heer H. Streukens, Ransdaal is door de regio Zuid voorgedragen als nieuw bestuurslid van de Bond. Deze voordracht dient op de eerstvolgende algemene vergadering omgezet te worden in een benoeming. Tot die tijd zal de heer Streukens wel al de bestuursvergaderingen bijwonen.

De volgende onderwerpen zijn tijdens de vergadering van 27 juni 1994 ter sprake gekomen:

- Besloten is om voor leden welke 60 jaar aaneengesloten lid zijn van de Bond van Imkers van de LLTB een wandtegel te laten vervaardigen. Over de aanvraag-

procedure zullen de secretarissen van de afdelingen nader in kennis worden gesteld.

- Uitvoerig wordt van gedachten gewisseld over het functioneren van de regio's. Uit de praktijk blijkt dat de regio's nog niet overal even grote bekendheid genieten. Er zijn diverse punten aangedragen om hierin verbetering aan te brengen.
- Er wordt hard gewerkt aan het samenstellen van een verenigingsboek waarin alle relevante gegevens zijn opgenomen. De bedoeling is om dit uitgebreide boekwerk tijdens de algemene vergadering aan de afdelingen ter beschikking te stellen.
- Wanneer men met bijen of bijenprodukten de grens over wil, dient men te beschikken over een gezondheidsverklaring van de RVV.
- Op de vraag in hoeverre een imker aansprakelijk gesteld kan worden voor zijn produkt in het kader van de Wet Produktaansprakelijkheid heeft de Honingzemerij medegedeeld dat dit in de collectieve WA-verzekering is opgenomen.
- Imkers met spuutschade worden opgeroepen om dit altijd te melden. Voor de betreffende imker zal dit niet direct tot resultaat leiden maar wanneer veel meldingen betrekking hebben op één bepaald middel dan kan het zijn dat dit uiteindelijk uit de handel wordt genomen.
- Kennis wordt genomen van de verslagen van de vergaderingen van de Regiobesturen en Werkgroepen.

BOND VAN BIJENHOUDERS VAN DE NCB

Van de bestuurstafel

J. Beekman

De vergadering van het bondsbestuur vond plaats op donderdag 23 juni 1994. De volgende zaken zijn aan de orde gekomen:

- Notulen bondsbestuursvergadering d.d. 5 april 1994: geen op- of aanmerkingen.
- Vertrek als directeur honingzemerij 'Het Zuiden' BV van dhr. A. v.d. Wildenberg en het aanstellen van een nieuwe directeur.
- Uitbetaling bestuivingsgelden, van de veilingen, aan de verenigingen die onder het werkgebied van de veiling vallen en aangesloten zijn bij de Bond van Bijenhouders NCB.
- Het proevenplan voor de Ambrosiushoeve 1995: Voorstellen zijn ingediend door de ANI en ABTB.
- Bedrijfsraadvergadering met als onderwerpen:
 - Onderzoek ontwikkelingen in de bijenhoudery.
 - Amerikaans Vuilbroed, de laatste ontwikkelingen.
 - Bijsluiters in 'bijen', naar redactie en imkers

bestuursvergadering.

- Financiering bibliotheek LU Wageningen: Iedere imker kan van deze bibliotheek gebruik maken.
- Onderwijszaken.
- De heren P. Gijsbers en J.C.M. Verhoeven hebben de ere-medaille verbonden aan de Orde van Oranje Nassau in zilver ontvangen voor hun werkzaamheden als bestuurslid in de bijenhouderij. Wij feliciteren beide heren hiermede

van harte.

- 75-jarig bestaan van de Bond van Bijenhouders NCB in 1996: wordt t.z.t op teruggekomen.
- Bijensterfte in Reusel:
- Dhr. C. Havermans, coördinator voor spuutschade is heeft e.e.a. geregeld.
- Aanmelding Jeugdimkersclub uit Oisterwijk bij de Bond: het bestuur is akkoord.

Studiedag 5 november 1994

H. Weyenborg

In het juni-nummer van 'bijen' bent u reeds in kennis gesteld van het thema voor deze Studiedag namelijk bijen- en broedziekten alsmede een globale weergave van diverse activiteiten die daar betrekking op hebben. Thans is de voorbereidingscommissie zover dat wij u het volledige programma kunnen aanbieden.

Programma

Bijenziekten/broedziekten zullen uitvoerig aan de orde worden gesteld door een vijftal deskundige inleiders:

- H. de Bruin: De ontwikkeling van een bestrijdingsmiddel voor Varroamijt. Vaststellen, effectiviteit, toedieningssysteem, benodigde dosis, residuen, veiligheid gebruiker e.d.
- J. Calis: Biotechnische bestrijding van Varroamijt. Darrenraat, arrestaat, behandelen van gesloten broed met mierzuur zonder dat het broed verloren gaat. Hoe een en ander in een gangbare bedrijfsmethode inpassen.
- S.G. Lijftogt: Bijenziekten (met name Varroamijt) in relatie tot dracht. Niet bestrijden met chemische middelen maar onderdrukken door het scheppen van gunstige omstandigheden die de gezondheid van het volk ten goede komen.
- J. Ottens: Nosema, oorzaak verloop en gevolgen van de ziekte. Bestrijding en preventieve maatregelen ter voorkoming van Nosema en andere ziekten.
- J. v. Praag: Broedziekten van de honingbij, andere dan Varroamijt. Amerikaans vuilbroed, Europees vuilbroed, kalkbroed e.a. biologie, oorzaak, symptomen resultaten wetenschappelijk onderzoek en toepasbaarheid ervan.

De lezingen worden elk drie keer gehouden.

Parallelprogramma:

Voor hen die de dag of een deel ervan liever niet besteden aan bovenvermeld programma, hebben we een goed alternatief. Zij kunnen actief deelnemen aan het parallelprogramma.

Mw. N. Franken zal demonstreren hoe u aardige sieraden kan maken d.m.v. het spannen van garen of karton (borduren op papier). Voor deelname moet u rekenen op f 5,- materiaalkosten.

Mw. A. Weyenborg vertoont een videofilm over het schilderen van kaarten met m.b.v. een strijkijzer (Encaustic), en zal het ook demonstreren, waarna u zelf de gelegenheid krijgt het eens te proberen. Het resultaat zal u verrassen. Materiaalkosten f 2,- per deelnemer. Deze demonstraties zullen elk twee maal plaatsvinden.

Workshop:

Ter ondersteuning van de lezingen zullen in de workshop diverse activiteiten plaatsvinden.

- H. de Bruin: standje met voorlichting over gebruik van Apistan.
- J. Calis: demonstratie, werkwijze behandelen van gesloten broed met mierzuurplaten, koningin op arrestaat zetten e.d.
- B. Jansen: Tracheeënmijs, preparaten onder microscoop en op projectiescherm.
- C. Smeekens: videofilm Amerikaans vuilbroed en videofilm ziektepreventie en hygiëne in de bijenteelt. Honingzemerij: bijenkasten met varroalade e.d.

Postersessie:

In een postersessie kan iedere bezoeker(ster) zijn eigen uitvinding of wat dan ook propaganderen. Het hoeft niet persé met het thema van de studiedag van doen te hebben. Uw bijdragen, ook advertenties, worden zeer op prijs gesteld. De volgende medewerkers hebben toegezegd: Ambrosiushoeve (onderzoek, proeven, reizen buitenland); Meldpunt bijenziekten (diverse brochures); Vrienden van Ambrosiushoeve (voorlichtingstand); Honingzemerij (propagandastandje voor artikelen die niet direct met de imkerij te maken hebben); drachtplantenbeurs (een jaarlijks terugkerende activiteit op onze Studiedag). De inbreng van de inkers zou wat groter mogen zijn.

Gelegenheid tot ruilen of verkopen van drachtplanten (tegen kostprijs) o.a. planten, heesters en bomen. Er zijn ook enkele verkoopstands.

Keuringen: dit jaar geen keuring van vlechtwerk (alleen in de oneven jaren). Voor de keuring van de diverse categorieën, honingwas, mede, siervoerwerpen en kaarsen van bijenwas is nog altijd veel belangstelling. De keuring van honing zal met een categorie worden uitgebreid en wel raathoning, niet zijnde gedompeld in vloeibare honing. Voor reglementen zie 'bijen' september 1992 blz. 248. De inzendingen worden na de keuring tentoongesteld voorzien van de uitslag (onder nummer). De inzendingen van niet-leden van de BvB NCB vallen buiten de prijzen.

Bijpraten: natuurlijk bent u niet genoodzaakt om de hele dag het programma te volgen. In de aula is de gehele dag gelegenheid om met uw collega's van gedachten te wisselen en een borrel of pilsje is onder handbereik. Voor het slagen van een groot gedeelte van de studiedag, vooral wat betreft de diverse keuringen de drachtplantenbeurs en postersessie zijn we van uw medewerking afhankelijk. Mogen we op 5 november op uw rekenen?

- Diverse zaken betreffende vereniging Oeffelt e.o.: e.e.a. wordt door de secretaris geregeld.
- Concept uitleenvoorwaarden 'Floriade' tentoonstellingsmaterialen die in het Bijenhuis in Wageningen aanwezig zijn, is besproken. Deze materialen kunnen alleen geleend worden voor exposities met minimaal een regionaal karakter.
- Contributiebetaling 1994:
Het nieuwe systeem begint te wennen, de inning verloopt redelijk goed.
- De laatste stand m.b.t. de bijensterfte in West-Brabant is besproken en toegelicht door dhr. C. Havermans. De betrokken imkers zijn tevreden over de werkzaamheden en aanpak van het AID en de medewerkers van de Ambrosiushoeve.
- Verslag van de vergadering ziektebestrijdingscommissies van de LLTB en NCB door de secretaris. De aard van aanpak bij de twee bonden is geheel verschillend. Het uiteindelijke doel hetzelfde nl. het informeren van de imker. Afspraken over het thema ziektepreventie en bestrijding zijn door de beide imkersorganisaties gemaakt. Men zal elkaar op de hoogte houden wat betreft vergaderingen e.d.
- Nabespreking algemene vergadering d.d. 9 april 1994: geen bijzonderheden.
- Studiedag 1994: Het programma is klaar. De brieven die verstuurt moeten worden aan de betrokkenen worden opgesteld en binnenkort verzonden.
- Verslag federatievergadering d.d. 10 mei 1994
De secretaris geeft een toelichting. Besproken zijn:
- Ledenadministratie en de mogelijkheden met het systeem, het eventuele nut voor de zusterorganisaties ABTB en LLTB.
- Imkerscursussen: E.e.a. zal kritisch gevolgd worden, zeker wat betreft de prijsontwikkeling.
- Bestrijding van honingdauw met behulp van onze bijen in lindebomen te Tilburg.

VBBN

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Wat valt de verwondering de imker toch ruim ten deel. Je ziet het bij de beginnerscursus als de massa bijen en hun gewriemel, de kleuren stuifmeel in de cellen, het met veel moeite toch ontdekte eitje, de dans die gewoon doorgaat als je het raam bekijkt. Het is een en al verwondering. Ik ben geen beginner meer, maar ook ik begrijp er niets van

als ik de ene week een paar kilo suiker geef aan een volk dat in het hoogseizoen de legbatterij stil moet leggen, terwijl ik twee weken later dankbaar ben voor een sterke rug als ik de broedbak moet tillen. Een en al bruisende activiteit. Mijn grote genieten is niet een volle honingbak, maar een volk dat al haar vitaliteit in de strijd werpt. Wat moesten we dat missen in het voorjaar en wat worden we nu ruim gecompenseerd. Laten we dat toch even vaststellen, voor we het over vuilbroed hebben. En we weten zeker dat de imkers die door het vuilbroed nu de teleurstelling van hun leven hadden en hun hele stand zagen verdwijnen, volgend jaar zich opnieuw zullen verwonderen en zullen genieten.

Bestuurlijk staat de zaak op een lager pitje. Hoewel, we hebben al weer heel wat op schrift staan voor de septemberbijeenkomst met de groepsbesturen en dat moet leiden tot concept-voorstellen aan de groepen in de najaarsbijeenkomsten.

Ik mocht de heer Muntjewerf vervangen in een extra COPA-vergadering in Brussel waarin commentaar moest worden gegeven op een voorstel aan de Europese Commissie. Laat ik zacht zeggen dat ik wat moest wennen. Aan het gezelschap uit heel Europa, aan de mij deels onbekende onderwerpen, de simultaanvertaling op mijn dove oor, maar vooral het voorzichtig politieke manoeuvreren. Ik ben blij dat de heer Muntjewerf nog even wil doorgaan want hij is daarvoor veel beter toegerust en ik merk dat hij daar veel gezag heeft. Of de voorstellen ons konden imponeren? Nee, maar dat had u al verwacht. Er is dan ook pittig commentaar geleverd.

En nu het vuilbroed. Kon ik vorige keer nog voorzichtig hopen dat het bij enkele geïsoleerde incidenten zou blijven, die hoop moeten we laten varen. En dus is het risico van verspreiding toegenomen. En dan realiseer je je ook hoe dat risico vergroot wordt door het reizen, de markten, het overlarven, de bevruchtungsstations. Nu ook even nuchter blijven. Niet elk volk dat in de buurt van Almere staat of stond, is besmet. Niet elke moeder die in een kooitje meeneemt, bezorgt je volken vuilbroed. Maar de vele bijen- en imkercontacten in ons overbevolkte landje baren wel zorg.

Ik heb daarom in augustus een bijeenkomst belegd met alle direct betrokkenen of verantwoordelijken: de voorzitters van de bonden, de Koninginneteeltcommissie, onze wetenschappelijke onderzoekers, de Veterinaire Dienst, de toezichthoudend imker van de Flevopolder. Daarin zal besloten worden wat ons op korte termijn te doen staat (seizoen 1994) en hoe we ons moeten voorbereiden op het seizoen 1995. Want we moeten duidelijk meer op ons qui vive zijn en er zijn zeker zaken te bedenken die het risico beperken. Dat zal echter wel een groter beroep op onze discipline doen. Maar als we zo van onze bijen genieten, kunnen we er toch ook wel wat van leren? Ook wordt onderzocht of er andere ontmetingsmethoden mogelijk en beter dan verbranding zijn. In **bijen** van oktober zult u over de uitkomst van het gesprek vernemen. Uiteraard hebben ons veel telefoontjes en brieven bereikt waarin men ongerustheid toonde over de vuilbroed-besmetting. Ook verwijten over gebrekkige communicatie onzerzijds. Wij houden alle verenigingssecretariaten op de

hoogte en mogen verwachten dat die wel weten wie van hun leden geïnteresseerd zullen zijn. Iedere imker kan dus aan de secretaris het laatste nieuws vragen.

Stichtse Honingkeuring

De Stichtse Honingkeuring wordt dit jaar georganiseerd door Bijenhoudersvereniging Utrecht e.o. in samenwerking met de Botanische Tuinen van de Universiteit Utrecht.

De Bijenhoudersvereniging Utrecht e.o. viert in september 1994 haar 60-jarig jubileum en behalve de honingkeuring wordt er ook een informatiemarkt gehouden. Dit alles vindt plaats op 17 september 1994. Voor de Honingkeuring worden imkers uitgenodigd hun honing aan het oordeel van honingkeurmeesters te onderwerpen. De keuring is openbaar en voor een ieder van nabij te volgen. 's-Middags worden prijzen uitgereikt voor de beste inzendingen.

Daarnaast willen de Utrechtse imkers aan het publiek laten zien hoe zij werken met bijen en wat daarbij komt kijken. In observatiekasten kunt u bijen van nabij bewonderen. Er zal op gezette tijden honing worden geslingerd en bij het honingproeven zal uw oordeel gevraagd worden over de diverse soorten honing. Voorts zal gedemonstreerd worden hoe mede (honingdrank) wordt gemaakt en zal informatie gegeven worden over het wetenschappelijk onderzoek van de honingbij en andere soorten bijen van de Universiteit Utrecht.

Dit alles vindt plaats in de Tropische kassen van de Botanische Tuinen (gespecialiseerd in de Zuid-Amerikaanse flora) en als u hier bent uitgekeken, kunt u verder in de Botanische Tuinen rondkijken. U kunt de grootste rotstuint van Nederland bezoeken, waar meer dan 1.600 rotsplanten uit de hele wereld verzameld zijn. U kunt de 'Systeemtuin' bezoeken, waar planten op familie bij elkaar gebracht zijn.

Aanvang 10.00, sluiting 16.00 uur.

Entree voor de Botanische Tuinen f 5,- p.p.

Adres: Budapestlaan 17, Universiteitscentrum 'De Uithof', Utrecht.

Inl. mw. J. de Leeuw, 030-937539.

Opening bijenstal Hengelo (G.)

E.A. Geurtsen

Zaterdagmiddag 21 mei 1994 was een grote dag voor bijenvereniging 'De Vooruitgang' uit het Gelderse Hengelo. Na een periode van anderhalf jaar plannen maken en uitvoeren zou nu de verenigingsbijenstal worden geopend. In de voorjaarsvergadering van 1992 werd het voorstel aangenomen, om het 75-jarig bestaan in 1996 extra luister bij te zetten met de bouw van een verenigingsstal. Omdat men dacht dat hiervoor wel een lange tijd van voorbereiding nodig zou zijn, werd maar direct begonnen. Allereerst werd er contact opgenomen met de burgemeester, die zeer welwillend tegenover de plannen stond. Binnen enkele weken kon de gemeente Hengelo al een perceel grond aanwijzen, waar de vereniging haar bouwplannen mocht verwezenlijken. Nog

voor het aanvragen van de bouwvergunning werd tegen betaling van het zaagloon door de gemeente hout beschikbaar gesteld, dat zolang bij een der leden werd opgeslagen. Bouwtekeningen werden vervaardigd, de bouw aanvraag werd ingediend en ondertussen werd er een begroting opgesteld. Nadat de bouwvergunning was verleend, werd er een sponsoractie onder de plaatselijke bedrijven en instellingen opgezet.

Ondertussen was het zomer 1993 geworden. Direct na de vakantieperiode werd begonnen met de bouw. Her en der moesten materialen worden 'geregeld', zoals beton, tegels en dakpannen. De gemeente stond geregeld klaar als er weer zand nodig was. Een bouwvakker 'in ruste' nam de taak van uitvoerder/timmerman op zich. Een grote hoeveelheid werk werd door een betrekkelijk kleine groep mensen verzet in relatief weinig tijd. In het vroege voorjaar van 1994 kwam het gebouw in de afbouwfase terecht. Ondertussen was er al een feestcommissie ingesteld die zich met de feestelijkheden rond de opening zou bezighouden. In eerste instantie werd er geprobeerd om de plaatselijke basisscholen hierbij te betrekken, maar door verschillende omstandigheden kwam dit niet van de grond. Niet voor één gat gevangen, werd het over een andere boeg gegooid. Er werd nu gemikt op een breder publiek. Uitgangspunt was een prijsvraag met een bijenles, de vragen konden worden ingevuld nadat de les zorgvuldig was doorgenomen. Als hoofdprijs was een jaar gratis imkeren in het vooruitzicht gesteld, bij lidmaatschap nadien kreeg men de kast met bijenvolk cadeau.

Op 24 april, een maand voor de officiële opening, werd er al open huis gehouden in samenwerking met de plaatselijke VVV. In het kader van een open dag waren diverse attracties in de gemeente Hengelo te bezichtigen, waaronder de bijenstal. Ongeveer 400 mensen maakten van de gelegenheid gebruik om het nieuwe onderkomen van 'De Vooruitgang' te bekijken. Een goede generale repetitie, voorafgaande aan de opening. In de laatste weken voor de opening moest er nog veel werk worden verzet. Niet alleen aan de bijenstal zelf, maar ook achter de schermen. Nadat alle problemen en moeilijkheden waren opgelost, naderde dan zaterdag 21 mei. Om 14.30 uur waren de gasten uitgenodigd, om 15.30 uur kon het overige publiek terecht. Voorzitter T. Roenhorst verrichtte het eerste deel van de opening door het naambord te onthullen met daarop in fraaie letters het opschrift 't Bijenschoer'. Vervolgens volttooide wethouder Meurs de opening door een observatiekast te openen waarna de deur van de bijenstal zich als vanzelf voor het publiek opende. Het geheel werd beklonken door een stevig glas mede te heffen op het succes van de vereniging. Veel sponsors, waaronder bedrijven en landbouworganisaties, waren op komen dagen. Ook naburige verenigingen gaven acte de presence. Naar goed Achterhoeks gebruik warend 'naobers' uitgenodigd, die ook al weer traditiegetrouw een fraaie boog voor de stal hadden opgericht met het opschrift 'Welkom in de buurt'. Menig imker zou wensen dat zijn burens hem op deze wijze zouden verwelkomen! Diverse journalisten waren op de opening afgekomen, zij konden met eigen ogen zien wat hier tot stand was gebracht. Kramen van Natuurmonumenten, het IVN en de

Vlinderstichting gaven het geheel nog een extra glans door het belang van het milieu nog eens duidelijk te onderstrepen. Overal op het terrein waren de vrolijke klanken van de boerenkapel 'De Trekkebuuls' te horen, die voor de ingang van een wei onder een van steigers gebouwd afdak zaten te spelen. Naast mede werd er thee met honing geschonken, de dames konden de vraag nauwelijks aan. Alle kinderen kregen een klein waskaarsje en tegen betaling van een gulden kon er worden gegrabbed door jong en oud. De heer Fokking uit Zelhem had zich een plaatsje gezocht vlak achter de bijenvolken, alwaar hij het aloude ambacht van korvenvlechter uitoefende. Het bleef nog lang druk aan de Dijenborgsestraat, achter de dorpsbleek. De leden van bijenvereniging 'De Vooruitgang' kunnen terugzien op een zeer geslaagd openingsfeest.

Vacatures Hoofdbestuur

Op de AV 1995 zullen aftreden mevrouw C. Reker (herkiesbaar) en de heren P. van Assche, G. Henseler (niet herkiesbaar) en W. van den Hoeven, die voor één jaar als toegevoegd lid werd benoemd. Het HB zal voorstellen mevrouw Reker te herbenoemen en derhalve moet worden voorzien in de vacatures ontstaan door het vertrek van de heren Van Assche en Henseler.

Het hoofdbestuur verzoekt belangstellenden voor de volgende vacatures vóór 1 oktober 1994 schriftelijk kenbaar te maken aan het secretariaat van de VBBN. Het profiel voor de vacatures is:

Penningmeester

- beoordeelt de boekhoudkundige resultaten
- geeft richtlijnen en procedures voor de afdeling Handel en boekhouding
- adviseert het HB over het te voeren financieel beleid.

Algemeen bestuurslid

- onderhoudt contact met 2 à 3 groepen
- onderhoudt contact met 1 à 2 commissies
- behandelt bestuurszaken volgens onderling overleg.

Voor beide functies is bestuurlijke ervaring noodzakelijk. Indicatie van het tijdsbeslag is twee dagen per maand, voor de penningmeester ten dele overdag.

Op 24 juni 1994 is op 72-jarige leeftijd onverwachts overleden

CEES VAN DEN HUL

Cees was een bekend en gewaardeerd oud-bestuurslid van onze vereniging, bij wie iedereen altijd met zijn uimkervragen terecht kon. Zijn hartelijke vriendelijkheid en grote ervaring zullen we erg missen.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging 'De Rijnstreek', Wageningen

Op 27 mei 1994 toch nog plotseling overleden op de leeftijd van 73 jaar

RIEKS RINGELING

Hij was een gewaardeerd lid en een trouw bezoeker van onze vergaderingen. Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn kinderen en kleinkinderen.

Bestuur en leden VBBN subvereniging Steenwijk e.o.

Op 3 juni is, na een arbeidzaam leven in alle rust, 91 jaar oud, overleden ons lid

EIMERT RUVEN

Hij was een imker van de oude stempel en heeft 73 jaar bijen gehouden op een wijze, waarop veel jongeren jaloers mogen zijn. Altijd bereid uitleg te geven, nooit belerend, maar zeker van zijn zaak zonder star te zijn. Een onvergetelijke humoristische bijenvriend, die in het bezit was van de gouden speld van de VBBN en de ABTB.

'Vaarwel Eimert'
Bestuur en leden
ABTB imkersvereniging Oudenrijn e.o.